

Louis Althusser

Det måste bli en förändring i partiet

Översättning: Gunnar Sandin, Zenit 1978

Innehåll:

Från redaktionen.....	1
Till läsaren.....	2
I. Strategin: den förtigna kursändringen.....	10
II. Organisationen: en apparat för dominans.....	15
III. Partiideologin.....	21
IV. Lösningen: att lämna fästningen.....	25

Från redaktionen

Denna text är skriven av den franske filosofen Louis Althusser, mindre dock i hans egenskap av filosof än av medlem i det franska kommunistpartiet. Texten utgörs av några artiklar som Althusser publicerade i *Le Monde*. Redan platsen för publiceringen var ägnad att väcka debatt. Men sanningen var att Althusser förvägrats möjlighet att publicera sig i kommunistpartiets tidning *l'Humanité*, som varit det naturliga organet för den diskussion det gällde.

Den omedelbara bakgrunden till den debatt som Louis Althusser, tillsammans med några andra av det franska kommunistpartiets mest kända intellektuella, bl.a. Jean Ellenstein, tog upp i *Le Mondes* spalter, var vänsterns nederlag i uppmärksammade franska parlamentsvalen på våren 1978. Sedan mer än ett år tillbaka hade en vänsterseger betraktats som sannolik. Gallupundersökning efter gallupundersökning visade i denna riktning. Orsaken till väljarkårens stärkta förtroende för vänsterns förmåga att öppna vägen för en ny politik var vänsterunionen, l'Union de gauche, den politiska allians där kommunistpartiet under Georges Marchais och socialistpartiet under Francois Mitterand var de viktigaste deltagarna.

Så, ett halvår före valen, sprack alliansen. Kommunistpartiet hade krävt nya förhandlingar om det gemensamma programmet och särskilt ställt nya, radikalare krav på nationaliseringar. De segslitna förhandlingar som följde blev resultatlösa. Vänsterunionen hade i realiteten spruckit. Valkampanjen kom att ackompanjeras av en bitter inbördes polemik mellan de båda stora vänsterpartierna. Valsegern, som förut tyckts säker, gick förlorad. Vad hade hänt? Det är den frågan Louis Althusser försöker besvara i *Le Monde*-artiklarna. Huvudskulden vill han lägga på kommunistpartiet som så länge vänsterunionen höll samman oroades över att se sitt eget inflytande minska i relation till socialistpartiets.

Kommunistpartiet hade självt anbefallt en debatt kring valnederlaget bland sina medlemmar, men en där alla skulle utgå från att kommunistpartiet var utan skuld. Därmed uppstår Althussers andra fråga: Varför informerades inte partiledningen medlemmarna om sina taktiska överväganden? Varför gav den inte ens i efterhand en ärlig redogörelse för orsakerna till att vänsterunionen sprack? Hur står det överhuvud till med det demokratiska inflytandet inom partiet?

Här tar Althusser upp problem som berör inte bara det franska kommunistpartiet utan kommunistpartier i hela Västeuropa med deras stalinistiska och till en del leninistiska arv av hierarki, centralism och disciplin. Kan partier med denna organisationsmodell fungera effektivt i de moderna västeuropeiska samhällena? Den frågan är brännande för eurokommunismen likaväl som för den svenska vänster där den leninistiska partiteorin på 60-talet fick ett nytt uppsving och där inte minst Althusser uppfattades som en av dess ledande förespråkare.

Till läsaren

Nedanstående text återger med några smärre ändringar de fyra artiklar som publicerades i *Le Monde* 24-27 april 1978, sedan det på grund av partiledningens vägran att tillåta fri debatt blivit omöjligt att framlägga dem i *L'Humanité*.¹

Den 26-28 april höll det franska kommunistpartiets centralkommitté sitt omedelbart efter valet utlysta sammanträde för att analysera orsakerna till vänsterunionens nederlag, partiets roll och den framtida politiken. Den 28 april publicerade *L'Humanité* partiordförande George Marchais' inledande rapport och berättade utan kommentar att den blivit 'enhälligt' antagen, alltså den 27, alltså — ett dygn före debattens slut!

Med undantag för en mycket kort slutdeklaration från centralkommittén som inte lade något till Marchais' rapport, har partipressen *inte gett någon information* om centralkommitténs diskussioner. Marchais har emellertid själv erkänt att 'många frågor rests' under diskussionen (fast den som ägde rum ute i partiet, före centralkommitténs), och i sin rapport anspelade han på partiets underskattning av svårigheterna att få massorna att inse sina egna intressen, samt på att alltför kort tid förflutit sedan den 22:a kongressen för att man skulle ha kunnat dra full nytta av den. De kamrater som på grund av lägets allvar har begärt att partiet skulle informeras genom publicering av centralkommitténs hela debatt (en begäran som inte strider mot någon punkt i stadgarna), har ledningen i sin upphöjdhet svarat genom att varken publicera de fullständiga diskussionsprotokollen (ett ovanligt förfarande) eller ett utförligt urval eller ens någon sammanfattning av debatterna och de viktigaste inläggen (vilket mycket ofta förekommit). Centralkommitténs högtidliga tystnad har därmed av ledningen i april 1978 offentligt antagits som rättesnöre.

Man kan notera att Marchais, som har mycket att säga om andras avsikter, inte med ett ord har berört kravet på en fullständig publicering av centralkommitténs diskussioner. Han, som verkligen har överflöd på invändningar i oträngt mål har inte funnit ett enda argument för att bemöta detta krav. Det enda svaret har varit tystnad: inga förklaringar.

Under sådana förhållanden kan kommunisterna, för vilka man ständigt påpekar att deras ledare är deras egna 'representanter' som blivit fritt valda genom 'sluten omröstning', inte veta något om vilka iakttagelser ledarna lagt fram för centralkommittén, vilka frågor de ställt och vilka positioner de försvarat. Vad omröstningen beträffar känner de väl till resultatet, eftersom centralkommittén *enligt etablerad vana* röstat enhälligt. Men när det gäller inläggen finns för medlemmarna ingen motsvarighet till det diskussionsprotokoll som varje medborgare kan slå upp för att se vilka åsikter som hans deputerade försvarat i nationalförsamlingen.

Diskussionerna hålls hemliga. De förblir ledningen hemlighet.

Beror det på att ni tror, att en publicering skulle tjäna klassfienden? Säg då detta klart och tydligt. Annars kan man inte låta bli att tro att *denna ytterliga försiktighetsåtgärd* riktar sig mot faror av annat slag, nämligen mot faran av att medlemmarna jämför sina egna erfarenheter med den bild som de får av sina 'representanter', mot 'risken' att de kunde skaffa sig en exakt och oemotsäglich föreställning om avståndet mellan bas och ledning samt om ledningens envishet när det gäller att vidmakthålla detta avstånd. Risken är att de börjar undra vilka besynnerliga skäl som ligger bakom denna ledningens praktik.

Diskussionerna hålls hemliga. De förblir ledningens hemlighet.

De partimedlemmar som begärt att centralkommitténs medlemmar på grund av mötets vikt dessförinnan skulle 'bege sig ner' till cellerna för att informera sig om sina 'väljares' åsikter, kan inte låta bli att notera att CK-medlemmarna efter ledningens ingripande vägrat *både* att

¹ *L'Humanité* är det franska kommunistpartiets centrala dagstidning, medan *Le Monde* är partipolitiskt oberoende.

låta sig informeras hos dem och att informera dem om sina inlägg på CKs möte.

Det är tydligen så, att bästa sättet för en CK-ledamot att skapa sig en föreställning om parti-medlemmarnas åsikter inte är att lyssna till sina celler utan att nöja sig med rapporter som 'filtrerats' genom federationssekreterarna ('filtrerats', därför att dessa är medansvariga för den politik som de lett och verkställt). Tre-fyra av sekreterarna har publicerat sina intryck i *L'Humanité* och artiklar har kommit från några ledare som måste vara verkliga snillen eftersom de fått framlägga sina åsikter i den tidningen. Tydligen är bästa sättet för en CK-ledamot att informera sina 'väljare' om det som han fört vidare av deras åsikter och frågor att kommentera och försvara det enda dokument som publicerats, det vill säga Marchais' rapport. Bästa sättet att informera dem om hans inlägg är att låta allt uppslukas av den kollektiva tystnaden.

Vi begärde inte av ledningen att den vid alla tillfällen ska säga allt. Men att utsträcka tystnaden till att gälla ett viktigt CK-möte som inte haft något hemligt att avhandla ger en märklig föreställning om den kollektiva ledningen: medbrottslingarnas tiggande samförstånd.

De sedvanliga rapporterna till medlemmarna om centralkommitténs 'debatter' saknar inte intresse. Det verkar som om ledningen gjort en veritabel balansgång. Inom vissa federationer har man för alla medlemmar organiserat 'studiedagar om CKs arbete' — fast försiktigtvis föregångna av 'provmöten' med federationsledarna. I de flesta federationerna har man dock i strid med etablerad tradition inte inbjudit alla medlemmar utan endast ansvariga från och med sektionsstyrelsernas medlemmar. Hur motiverar man detta val som gör de 'ansvariga' till fullvärdiga medlemmar och de övriga till reservmanskap? Vad rätt bemyndigar ledningen att dela upp ett parti 'på 630 000 medlemmar' i värdiga och ovärdiga? Det blir svårt att förklara denna diskriminering.

Hur mycket eller litet demokratiska och selektiva dessa församlingar än varit, så har dock deras utgång varit bestämd på förhand. Det har enbart gällt att 'studera' Marchais' rapport utan hopp om att av de närvarande ledarna få den minsta information om innehållet i centralkommitténs debatter. Och vad har man kunnat diskutera inför denna mur av officiell tystnad? Marchais säger: 'Om man får tro somliga' (som han inte nämner vid namn) har diskussionen inte varit demokratisk utan 'upplinjerad', 'hämmad', 'insnörd', 'förkvävd', 'uppstyckad'. Då ber vi, även om det sker för att avvisa löjligen invändningar, *att man låter trycka sanningen i L'Humanité*. Men visst har diskussionen varit 'upplinjerad' i förväg. Det har den varit helt enkelt på grund av politbyråns premissfria slutsatser av den 20 mars, som Marchais återupprepar och förstärker utan att tillägga den minsta analys. För ledningen har 'studiedagarna' haft ett enda syfte, nämligen se till att medlemmarna inte vänder upp och ner på programmet och av eget initiativ diskuterar de frågor som saknas i det, utan i stället 'studerar' Marchais' rapport, det vill säga 'studerar' slutsatserna från en *sluten diskussion*, det vill säga låter sig genomsyras av föreställningen att diskussionen är avslutad och att den enda fråga som återstår är den om framtiden: 'Vad ska nu hända?' Att uppifrån deklarerar att diskussionen är avslutad, att ge 'studiedagarna' syftet att utbreda föreställningen om att diskussionen är sluten, samtidigt som inget har publicerats av centralkommitténs debatter, det är inte att 'styra' diskussionen utan något än värre, nämligen att *stoppa* all diskussion. Det är att leka med ord och driva med folk.

Risken är ju att läsaren kunde uppfatta Marchais' rapport, dess innehåll, dess 'enhälliga' antagande, dess ogenomträngliga tystnad om avgörande frågor, dess teoretiska och politiska antaganden samt metoden att tillbakavisa invändningar som aldrig rests som ett sätt att komma undan besvärande frågor.

Jag har tidigare inte ansett det befogat att relatera det slags *tillbakavisande* som ledarna excellerar i till partiets uppbyggnad och sätt att fungera. Man hade hoppats att ledningen efter den 22:a kongressen skulle upphöra med denna vana. Det var visserligen att förutse att man skulle uppställa bilden av vissa intellektuella (för att splittra dem och vända andra arbetare mot dem) som 'höll monolog' bakom 'sitt skrivbord' — fastän ledningen inte har

något att lära vare sig det gäller monolog eller skrivbord — och att man skulle täppa till munnen på dem genom den lägsta demagogi och det grövsta argument som hittills uppfunnits, det om inkomstskillnader. Om ledningen tillämpar detta argument på vänsterunionen kan man önska den mycket nöje och vara viss om utgången. Men man kunde trots allt hoppas att ledningen skulle avstå från det gamla retoriska och politiska knepet med sammanblandning, de stalinistiska partiernas stora (och enda) historiska 'bidrag' till 'konsten' att tillbakavisa sanningen och framställa de oskyldiga som skyldiga. Men vi hoppades för mycket. I Marchais' rapport kan man konstatera tre anmärkningsvärda exempel på sammanblandning.

1. För det första innehåller den inte någon av de verkliga frågor, de verkliga invändningar, den verkliga kritik som många kommunister i konstruktiv anda ställt mot den politik som ledningen följt sedan 1972 och i synnerhet sedan september 1977, och i synnerhet mot de 'skäl' som anförts till dess försvar. Varje gång (det vill säga oupphörligen) som Marchais åberopar en invändning häpnar man över hans tillvägagångssätt. Han tillskriver den en anonym individ eller ett anonymt kollektiv, anger aldrig namn, datum eller plats utan talar om 'vissa ... somliga ... några ... en annan ... ett par kamrater ... några beskäftiga personer'. Vi måste slå fast att denna anonymitet, detta åberopande av fantomer omöjliggör varje bestyrkande av de anförda 'utsagorna'. Samma anonymitet gör orätt mot alla kamrater som undertecknat sina synpunkter med sitt namn och sin ställning i partiet sedan ledningen vägrat att publicera deras inlägg. Men samtidigt är denna anonymitet djävulskt förslagen, ty om Marchais varit ärlig nog att ange exakta namn och formuleringar hade man kunnat jämföra de tankar som han lånar åt dessa fantomer med de verkliga texter som kommunisterna ifråga skrivit och undertecknat, och man hade då kunnat bedöma värdet i deras uppfattningar.

Men när Marchais åberopar en tanke eller invändning, är invändningen på ett par undantag när för en kommunist så absurd och otänkbar att man frågar sig var i all sin dar den kommer ifrån — om den nu inte helt enkelt har konstruerats för vederläggningens skull. Några exempel: partiet måste diskutera 'på gator och torg', man vill i partiet och dess tidningar starta 'ett slags ständig diskussion om allt möjligt', partiet bör bli en 'diskussionsklubb', funktionärerna, som varje kommunist vet att man inte kan klara sig utan, har 'ifrågasatts', man måste 'upphöra att vara kommunist' osv.

Att Marchais på detta sätt tror sig opponera sig mot en 'småborgerlig anarkism' som hotar att 'tillintetgöra' partiet reser i första hand frågan om detta fantastiska hot existerar politiskt sett. Särskilt som man inte nämner något helt annat, nämligen det återupplivande av anarkistiska reaktioner som vänsterns nederlag gett upphov till i regioner med anarkosyndikalistiska *arbetar*-traditioner.

Varje gång som en så vulgär och nedrig invändning åberopas, och var gång som Marchais inte säger ett ord om de seriösa invändningarna, har vi att göra med sammanblandning. Man förbinder seriösa invändningar med vulgära för att när de vulgära på detta lättköpta sätt tillbakavisas diskreditera dem som kommit med de seriösa invändningarna. Vem vill för ett ögonblick vidhålla att de kommunister, som efter nederlaget den 19 mars med sina namn undertecknat kravet om att partipressen måste upplåtas för fri diskussion, skulle utsträcka kravet till en diskussion om 'allt och intet'? Det är att förolämpa dem. Men det görs i skydd av tystnaden om deras reflexioner, ty deras verkliga invändningar citeras eller åberopas aldrig. Inte desto mindre förtrampas, diskrediteras och utdöms de, i det system av ideologisk och politisk skrämsel som representeras av generalsekreterarens rapport, enhälligt antagen efter en diskussion man inte vet något om, med hjälp av vulgära förvrängningar inför alla goda och tillitsfulla men oinformerade kamrater.

Det är genom sådana knep som man 'smider samman' partiets enhet. Med en oberörd min men viss om resultatet genomgår Marchais genom alla faserna i en på förhand uppgjord process, påminnande om andra, oändligt allvarligare, där anklagelserna byggde på en blandning av anonyma vittnesbörd och falska påståenden. Snyggt gjort. Och efter detta har man mage att

åberopa den 22:a kongressens 'anda'!

2. Men det räcker inte med detta, ty sedan sker den andra och mera subtila formen av sammanblandning. Den styr hela texten i Marchais' rapport '*Offentlig diskussion och partidiskussion*'. 'Ett begränsat antal kamrater har valt att publicera sig utanför partiet'. Här har vi det första hyckleriet: dessa kamrater har inte 'valt' utan *gjort* det som varje kommunist gör, nämligen i normal ordning adresserat sina tankar till partiet för publicering. Ledningen har vägrat blankt. De har därför tvingats att 'publicera sig utanför partiet', för övrigt följande höga exempel. Hur kan man försvara påståendet att vissa kamrater '*valt*' — då de på grund av ledningen *inte haft något val*? Och här har vi det andra hyckleriet. När han säger att dessa kamrater valt att publicera sig 'utanför partiet' låter Marchais antyda att de valt 'en offentlig diskussion' i stället för 'en fri och demokratisk diskussion inom partiet'. Sammantaget och rakt på sak: de har valt att publicera sig i de borgerliga tidningarna *framför* att formulera sig i partiet. Alla medlemmar som känner de kamrater som 'publicerat sig utanför partiet' vet *att de samtidigt har formulerat sig i den 'kollektiva partidebatten'*. Tvärtemot Marchais' insinuationer har de på inget vis 'fruktat att i en fri konfrontation framlägga sina egna politiska ståndpunkter för majoriteten'. De i partiet som fruktar konfrontation tycks uppriktigt sagt vara ledningen, som inte säger ett ord om centralkommitténs diskussioner. Vad är man då rädd för?

Vad beträffar de kommunister som 'publicerat sig utanför' därför att de förvägrats rätten att *öppet* uttrycka sig internt, känner man dem illa om man tror att de fruktar konfrontation — de begär ju tvärtom en sådan — *eller* tror att de gör sig några illusioner. De vet att hela partiet systemet är gjort för att 'skaka' av sig deras tankar. Jag säger systemet och inte enbart centralkommittén, vilket inte är något annat än dess heliga koncentrat.

Alla dessa hycklanden och insinuationer vilar på den billiga motsatsställning som Marchais gör mellan 'offentlig diskussion' och 'fri intern diskussion'. Vad slags grundläggande motsättning finns det då mellan en fri offentlig och en fri intern diskussion? Varför kan inte en fri intern diskussion ha sina offentliga aspekter? Det är en gåta. 'Gåtans' lösning är emellertid enkel. Det som är offentligt ligger i princip *inom räckhåll för var och en*, och var och en har fri och likvärdig tillgång till det. Så är det emellertid inte inom partiet, eftersom debatten när den inte är offentlig (debatt i partipressen) sker i organisationernas, cellernas, sektionernas och federationernas slutenhet. Marchais har gjort ett gott försök att uttrycka saken genom att tala om '*kollektiv* diskussion'. Han leker medvetet med orden, ty diskussionen (*hela* partiets) kan inte sägas vara 'kollektiv' annat än *till sitt resultat*. Den är inte 'kollektiv' *i sin faktiska verklighet*. Medlemmarna i en cell diskuterar bara inbördes, deras ombud endast i sektionen osv — allt sker i de slutna korridorer som sträcker sig från bas till topp. Var förverkligas den fantastiska visionen av en allomfattande konfrontation, som Marchais för att 'få igenom' bättrar på med lyriska utgjutelser i Michelets stil:

... den intensiva *kollektiva* betraktelsen, i vilken *alla* kommunister, män och kvinnor, arbetare, tjänstemän, bönder, intellektuella, var och en med hjälp av sina egna färdigheter *konfronterar* sina föreställningar och erfarenheter med andras, i syfte att berika sitt partis tänkande och dess praktik! (Min kursiv.)

Denna gång gäller sammanblandningen inte längre andras utsagor utan partiets själva verklighet. Sammanblandningen består helt enkelt i att inte tänka utan att låta sig bäras hän på ett moln av ord med föreställningen att kommunisterna 'alla . . . *konfronterar*' sina idéer och erfarenheter, utan att säga det ringaste om de verkliga, inbyggda, organisatoriska *uppstyckade* betingelser för partiets 'betraktelse', som gör att 'alla' kommunister aldrig kommer samman annat än tillfälligt, och att även i sådana tillfälliga fall (maj 1968, mars 1978)² resultatet av denna 'konfrontation' alltid är känt i förväg, därför att det gjorts upp av ledningen.

² Syftar naturligtvis på studentrevolten och de jäsningar som följde i dess spår respektive det val då vänsterunionen sattes på sitt slutliga prov.

Höjdpunkten i och det utan tvekan främsta syftet med detta förfarande där man gömmer sig bakom den tomma abstraktionen om en 'kollektiv konfrontation', är att slippa säga något om de ämnen som inte endast basen utan även ansvariga på olika partinivåer tagit upp. Den officiella tystnaden om centralkommitténs diskussioner hänger sålunda logiskt samman med den påstådda 'kollektiva konfrontationen'.

Framför allt vill vi för dem som inte känner till det eller önskar glömma det påminna om att Stalin använde exakt samma språk om den 'kollektiva betraktelsen', och om den konfrontation mellan '*alla kommunister*' som berikade partiets tänkande och praktik.

3. Vi kommer så till det tredje exemplet på sammanblandning, ett som faktiskt har sina humoristiska poänger. Marchais har ordet:

Vår partiledning har förvisso tvingats konstatera att det här och där finns kommunistiska kamrater som trodde att vänsterunionens problem kunde övervinnas genom blotta besvärjelser: 'Union, union, union!', och som inte gjorde sig den oundgängliga ansträngningen att genomsyra arbetarna med det gemensamma programmets samhällsomvandlande innehåll. Detta är en obestridlig brist. Men trots denna brist och detta misstag är det just önskan om unionens seger och en demokratisk förändring som inspirerat alla kommunisters handlande.

Oj! Det var mycket på en gång. Först faran med besvärjelser och så 'denna brist' och rentav 'detta misstag' (vad? begicks ändå ett sådant? Men lugn, det är ledningens hemlighet). Tack och lov uppvägs det gott och väl av 'önskan om unionens seger'.

Detta om besvärjelser är faktiskt något rätt pikant i munnen på Georges Marchais. Jag vet inte vilka kommunister han kan tänkas syfta på (ack, denna anonymitet), men jag kan vid läsningen inte komma fram till annat än att han talar *om sig själv*, och att han på denna punkt vill hänge sig åt vad det nu hette det där förr i världen, det där som också kunde vara så avskyvärt, ack, det var längesen . . . jovisst, 'självkritik!' Ty besvärjelser om unionen och det gemensamma programmet är ju verkligen något som vi matats med i tidningar, radio och TV. Detta är den *omvända sammanblandningen*, att låta andra stå för ens egna fel. Har man makten är inget enklare. Och jag säger detta inte enbart med tanke på den formel som lustigt nog gör det möjligt att säga, att Marchais när han tror sig tala om andra faktiskt talar om sig själv. Ty en formel är aldrig något annat än en formel, och det hör inte till god ton att använda sig av sådana. Men det är inte bara en tom formel. Marchais förvärrar och fördjupar den ofrivilligt.

Lägg märke till besynnerliga uttryck han använder. Han fördömer dem som

trodde att vänsterunionens problem kunde övervinnas genom blotta besvärjelser: 'Union, union, union!', och som inte gjorde sig den oundgängliga ansträngningen att *genomsyra* arbetarna med det gemensamma programmets samhällsomvandlande innehåll.

Genomsyra arbetarna! Man har hittills aldrig funnit ett så bra namn på den magiska operation åt vilken ledningen helgat alla sina bemödanden, det vill säga den operation där den genom verbala besvärjelser försökt ge arbetarna ett 'medvetande' om 'det gemensamma programmets samhällsomvandlande innehåll'. Ty att genomsyra är att utifrån väcka medvetande om en sanning om vilken man inte har något medvetande.

Vi (centralkommittén) är först och främst förvissade om att vi måste fortsätta och utveckla våra ansträngningar att till ännu fler utbreda medvetandet om krisens verkliga orsaker osv — (om krisen, alltså inte om klasskampens läge. L.A.) — Ingenting kan frikalla oss från den idékamp som vi måste föra.

Medvetandet är alltså 'idéer', föreställningar om krisens orsaker och om vilka möjligheter som står till buds.

Partiet har — tvärtemot vad somliga beskäftiga personer påstått (återigen: vilka? L.A.) — har under hela den tilländalupna perioden gjort mycket stora ansträngningar att *fastlägga* vårt demokratiska synsätt. Vi sade på den 22:a kongressen med allvar och djärvhet vad vi vill med

Frankrike. Vi måste *bättre utbreda kunskapen* om detta stora perspektiv.

Medvetandet är alltså idéer, och idéerna är att utbreda kunskapen om, det vill säga utsträcka och sprida. Medvetande, idéer, spridning av idéer. En fullkomligt idealistisk föreställning om den politiska praktiken.

Överdriver jag? Ni har sett vad Marchais betygar. Denna uppmaning att 'genomsyra arbetarna' med ett 'medvetande' vars innehåll är 'idéer' (ledningens) om vilka man måste utbreda 'kunskap' i 'idékampen' kommer *efter* ett mycket intressant avsnitt som talar om massornas *efterblivna medvetande*.

Vi måste föra vår kamp under betingelser där hos en del av massorna de verkliga önskemålen om en förändring *inte sammanfaller med något klart medvetande* om att denna förändring nödvändiggör djupgående reformer om de ekonomiska, sociala och politiska strukturerna.

Visst, medvetandet släpar efter!

Samhällets kris och de olika konsekvenser den för med sig för massorna leder inte automatiskt och inte ens med lätthet till något *medvetande* om betingelserna för den önskade förändringen eller om den kamp som krävs för att förverkliga dessa betingelser.

Och så det stora medgivandet:

Läget innehåller naturligtvis även sådant som kan öka fruktan för en förändring, skapa en reaktion mot den. *Vi har förvisso inte alltid särskilt väl insett denna motsägelsefulla aspekt. Och kanske har vi ibland något underskattat* det motstånd mot förändring som själva fördjupandet av krisen väcker bland massorna. *Vi måste begrunda detta.*

Detta är av stort intresse och utgör faktiskt trots de ytterst försiktiga ordalagen ('och kanske har vi ibland något underskattat ... ') ett erkännande av den idealistiska karaktären hos den politik som vädjar till medvetandet som lösning på alla problem.

Man kan slå vad om att åtskilliga centralkommittémedlemmar har yttrat sig om denna olyckliga efterblivenhet i medvetandet som 'något underskattats' ('kanske', 'ibland' ...). Men därom kan vi inget veta eftersom centralkommitténs debatter är ledningens hemlighet. Man kan till och med föreställa sig att en eller annan av centralkommittémedlemmarna haft modet att säga, att denna 'underskattning' helt enkelt varit ett *misstag* som ledningen begått, därmed direkt eller indirekt ifrågasättande dess 'analys' och analyskriterier. Men om nu någon sagt eller snarare tänkt detta, kan ni föreställa er hans situation, ty när spelet ska börja, i sin enhälligt antagna rapport, kör Marchais ner hans misstag i halsen på honom och fastslår utan gensago: 'Vi har inte begått några misstag.'

Ändå säger Marchais själv: 'Vi måste begrunda detta.' Eftersom vi inte vet något om de reflexioner som denna uppmaning kan ha inspirerat centralkommittémedlemmarna till, är det uppenbarligen till alla kommunister som inbjudan vänder sig. Tänk efter vilka skäl som kan ha fått partiledningen att underskatta medvetandets efterblivenhet och de motsägelsefulla fenomen som uppväckts i sagda massmedvetande genom krisens fördjupning! Kommunisterna tänker.

Men de tar samtidigt i beaktande att Marchais genast efter denna maning till eftertanke tar avstånd från den åberopade osäkerheten ('kanske har vi ibland något underskattat ... ') genom en kategorisk och ovedersäglig försäkran som uppenbarligen lugnar (honom själv):

Man kan tvista om orsakerna, men säkert är att detta medvetande aldrig uppkommer spontant. Det utvecklas inom ramen för en osedvanligt hård politisk och ideologisk strid, som krisen bidrar till att intensifiera.

Denna brådska att haka fast vid en pseudoprincip, ('detta medvetande uppkommer aldrig spontant') låter alltför mycket som ett inskräpande av partiets överhöghet inom arbetarrörelsen, ett inskräpande om att det är partiet (dess ledning) som besitter det sanna med-

vetandet, i förhållande till vilket arbetarnas medvetande ofta *släpar efter*. Märk till exempel det lilla stycket i början av Marchais rapport. Det är uppenbarligen något som råkat undslippa honom, men det uttrycker i likhet med varje lapsus fruktansvärt väl det som han vill säga:

Bör egentligen inte partimedlemmarna först, inom sina organisationer, låta sina synpunkter och erfarenheter konfronteras med varandra ... på det att vi ska kunna precisera våra politiska ställningstagande och fastställa våra uppgifter, innan de sedan diskuterar dem bland massorna — något som naturligtvis är oundgängligt, ty det angår dessa vad vi föreslår, säger och gör.

Ett fantastiskt avslöjande. Vi måste diskutera våra idéer 'bland massorna, ty det *angår* massorna vad vi säger . . .'! Man ryser vid tanken på att massorna händelsevis inte (ett antagande som är mindre överkligt än man kunde tro) skulle 'angås av vad vi sade'. På detta sätt får man massorna att framstå som en yttre verklighet som man måste få att känna partiets (ledningens) idéer, 'ty det angår massorna vad vi säger'. Dessa idéer måste naturligtvis 'diskuteras . . . bland massorna'. Men vad betyder 'diskutera'? Lägga fram för dem, diskutera, men bara för att 'genomsyra' dem, kort sagt för att utifrån (utan att diskussionen i frågan ändrar något väsentligt) ge dem idéer, det vill säga det medvetande som saknas dem för att ge det gemensamma programmet en 'sammansamlande kraft'? Jag är ledsen att behöva säga det, men hela detta språk avslöjar en religiös uppfattning om Sanningen, som oskärad existerar hos ledningen och många medlemmar, och en uppfattning om förhållandet mellan partiet och massorna, där det är partiet (ledningen) som innehar den fulla rätten till det medvetande som det gäller att 'genomsyra' massorna med.

Omedelbart efter det han förkunnat att 'medvetandet aldrig uppkommer spontant' tillfogar Marchais som sagt:

Det utvecklas inom ramen för en osedvanligt hård politisk och ideologisk strid, som krisen bidrar till att intensifiera.

Osedvanligt hård strid . . . Varför inte uppriktigt tala om klasskamp? Men den är det aldrig fråga om i rapporten, som uppifrån beskriver historien från 1972 till 1978³ som en strid mellan två linjer, den som socialistpartiets respektive kommunistpartiets ledning står för. Det är inte fråga om den utdragna kamp som arbetarnas och folkets krafter har fört, om den tillit som de haft till vänsterunionen, om deras framhårdande trots brytningen och deras slutliga misräkning. Det är inte för ett ögonblick fråga om den klass som besekrat folket, om den *borgerliga klasskampen*, om dess krafter, resurser sätt att ingripa, tryck, splittrande verksamhet, tusentals former av ideologiskt herravälde och förhållande till den världsomspännande imperialismen. Borgarklassen förekommer i rapporten inte annat än som en hemlig och djävulsk kraft som ingriper för att föra in socialistpartiet på socialdemokratins väg.

Det sätt på vilket klasskampen behandlas i förbigående arbetarklassens och borgarklassens kamp behandlas med tystnad — säger mycket om de analys-'kriterier' och den 'teoretiska' basen för den förda diskussionen. För att med sådan förvissning kunna påstå sig besitta de sanningar med vilka arbetarna måste 'genomsyras' det vill säga sanningen om de egentliga intressen som dessa måste komma till medvetande om (och för att kunna vara övertygad om att denna medvetandeprocess som 'aldrig sker spontant' framför allt kan resultera ur en enkel 'strid mellan idéer', där det är tillräckligt att utsätta arbetarna för våra idéer om krisen och om förändringsperspektivet), måste man ha övergett all materialism, all dialektik samt den enkla och grundläggande princip om konkret analys som är ett med den marxistiska teorin. I ett sådant läge kan man inte göra annat än att kryssa mellan de storslagna deklARATIONERNA och deras motpol, det vill säga deras sanning: den inskränkta pragmatismen. Man kan då, i (tryggt) medvetande, ställa den frågornas fråga som definitivt gör upp med det förflutna: '*Vad ska hända nu?*'

³ Dvs den tid under vilken vänsterunionen existerade.

Men Marchais har också i förbigående yttrat sig om 'den osedvanligt hårda politiska och ideologiska strid som krisen bidrar till att intensifiera'. Där har vi det: 'krisen'. Den är tydligen inte alltings upphov, eftersom den endast '*intensifierar*' (lägg märke till ordet, som i sig är ett erkännande, som också det naturligtvis förbigåtts med tystnad, om ett andra 'misstag'). Ty om det är något som vi hört oändliga 'besvärjelser' om i alla massmedia, i själva mottot för den 22:a kongressen och framför allt i våra tidningar är det just temat: 'Krisen, krisen, krisen!' Det fanns ingenting annat än den, och den var 'den statsmonopolistiska kapitalismens kris'. Liksom man inte ser skogen för bara träd doldes i våra officiella texter klasskampen av krisen. Och det vore roligt att upprepa Marchais' uttalande fast byta ordet 'union' mot 'kris': Hör här:

Vår partiledning har förvisso tvingats konstatera att det här och där finns kommunistiska kamrater som trodde att krisens problem kunde övervinnas genom blotta besvärjelser: 'Kris, kris, kris!'

Med den versionen är det uppenbart att Marchais träffat på en öm och viktig punkt. Ty om Marchais nu liksom urskuldande säger att 'krisen *endast bidrar till* att intensifiera klasskampen', är detta något som man med hans ord måste 'begrunda'. Om orden har någon mening sätter detta lilla '*endast bidrar till*' ifråga inget mindre än teorin om den statsmonopolistiska kapitalismen och teorin om krisen som den statsmonopolistiska kapitalismens kris (vad det egentligen gäller att veta är om det är fråga om imperialismens 'globala' kris och vad som i så fall följer av detta), på vilket man hittills har byggt partiets hela politik. Detta innebär alltså att ledningen *misstagit sig* i sin teori om den statsmonopolistiska kapitalismen och i sin syn på krisen som 'den statsmonopolistiska kapitalismens kris', med alla de *politiska* konsekvenser som detta för med sig. Man kan knappast räkna med att ledningen ska erkänna detta och dra konsekvenserna därav. Troligen kommer den att erkänna dem för sent, när skadan redan förvärrats och tillräcklig tid förflutit för att den själv ska gå fri, det vill säga när den har samlat nya generationer av anhängare. Den kommer att 'erkänna' detta liksom den nu 'erkänner' att man 'alltför sent' reagerade på det sovjetiska kommunistpartiets 20:e kongress och att det franska kommunistpartiets 22:a kongress är väl 'ung', alltför ung ännu för att bära full frukt — vilket är ett sätt att säga ('kanske ... ibland ... något') att den 22:a kongressen *kom för sent*. Men *denna* eftersläpning är inte längre en eftersläpning i massornas medvetande i förhållande till ledningen, utan en eftersläpning i ledningens medvetande i förhållande till klasskampens krav.

Det är synd att Marchais inte sagt att 'vi ibland kanske har underskattat' partiledningens eftersläpning i förhållande till de krav som klasskampen reser ... och sedan bjudit oss att begrunda detta. Ty då skulle vi nämligen ha upptäckt två ting. För det första att eftersläpningen i massornas medvetande även, och i vår situation framför allt, hänger samman med eftersläpningen i ledningens medvetande i förhållande till klasskampens krav. Och för det andra att denna eftersläpning beror på två sammanhängande faktorer, nämligen övergivandet av de marxistiska principerna om konkret analys av klassförhållandena och den borgerliga ideologins inflytande på partiet. dess teoriuppfattning och egen politiska praktik.

Med denna utgångspunkt hade vi kunnat återföra partiet till dess rätta plats i den franska samhällsformationens klasskamp och historia. Och vi kunde ha konstaterat om det intagit den plats det måste inta för att kunna ingripa i klasskampen och föra arbetarklassens och folkets kamp till en revolutionär seger. Eller om det i sin underkastelse för den härskande borgerliga ideologins inflytande och för sin organisationsstruktur, formad efter den borgerliga stat som driver den borgerliga klasskampen, *har avlägsnat sig från de positioner* som kunde garantera framgång för arbetarnas och folkets kamp.

Det är detta som är diskussionens kärna. Det är om man söker sig in till den, om man bringar klarhet i de frågor den handlar om, den som avgör partiets förmåga att mobilisera medlemmarna och massorna kring det handlingsprogram som skisseras i slutet av Marchais' rapport. Den självklara förutsättningen är att själva detta program framgår i grunden omvandlat ur debatten.

Det partiet väntar av sin ledning är att den, om den nu är i stånd att bli medveten om denna livsviktiga nödvändighet, övervinner sin dövhet och isolering, börjar lyssna till de krav som stiger från medlemmarna och massorna och beslutsamt tar itu med en verkligt marxistisk analys av sin politiska och organisatoriska praktik.

Vi kan här inte låta bli att tänka på den kampanj av analys och kritik som är förbunden med Maurice Thorez⁴ namn, och som gjorde det möjligt för det franska kommunistpartiet att övervinna en allvarlig kris och mobilisera folkets massor i en väldig historisk rörelse: 'Inga vaxdockor i partiet! Öppna munnen!'

10 maj 1978

I. Strategin: den förtigna kursändringen

Vänsterunionens nederlag har orsakat ordentlig förvirring bland massorna och stora svårigheter för många kommunister. Med undantag för en 'ouvrieristisk',⁵ i praktiken sekteristisk fraktion som öppet gläder sig åt brytningen med socialistpartiet och framställer den som en seger över den socialdemokratiska faran, har de flesta medlemmarna chockats inte bara av den allvarliga motgången utan framför allt av orsakerna till detta märkliga nederlag.

Den nya är att många kommunister samtidigt som de nås av partiledningens förklaringar själva försöker undersöka saken och själva bøljar analysera den process som lett fram till nederlaget: partiets linje, plötsliga språng och besynnerliga praktik. De begär av partiledningen en försäkran om att de ska ges de materiella betingelser som krävs för att fortsätta analysen och diskutera dess resultat. De kräver att diskussionen släpps fri i partipressen och att den 23:e partikongressen förbereds på ett alltigenom demokratiskt sätt.

Ställd inför denna rörelse reser partiledningen undan för undan en dubbel försvarslinje. Den genomtrumfar i förväg sina slutsatser och styr diskussionen för att kunna oskadliggöra den. Den 20 mars 1978 förklarade politbyrån: 'Vi måste naturligtvis dra alla lärdomar av den politiska kamp som just utspelats.' Den talar om framtiden, vilket den i en offentlig granskning måste, men endast för att i förväg dra slutsatser. Den första slutsatsen: 'Kommunistpartiet bär inget som helst ansvar för det uppkomna läget', en formulering som har fördelen att i efterhand skydda ledningen som bestämt allt bakom partiet som fått underkasta sig allt. Slutsats nummer två: 'Partiledningens linje har i sex år legat fast.' Detta gör det möjligt för Charles Fiterman⁶ att i sin rapport av den 29 mars betona heroismen hos ett parti som under svåra betingelser vågat kamp för en seger som förlorats på grund av socialisterna. 'Vi önskade inget nederlag ... Vi måste begrunda, diskutera och dra riktiga slutsatser av det som hänt. Det står dock klart att grundfakta är de som jag nyss nämnt, och att vi inför dessa fakta inte kan följa någon annan allvarlig och ansvarsmedveten linje än den hittillsvarande. *Härom är politbyrån fast övertygad.*'

Tack så mycket för den fasta övertygelsen! Politbyrån måste förvisso vara 'fast övertygad' om det den säger, eftersom den kan avstå från bevisföring och bjuda oss 'slutsatser utan härledning', bedömning utan analys. Det verkliga innehållet i det upprop som ledningen kommit med är att en sådan analys måste göras — men på grundval av politbyråns 'slutsatser utan härledningar'. Och när George Marchais uppmanar till analys av läget (*L'Humanité* den 4 april), när han ber om 'diskussion och eftertanke', framhåller han att 'partiorganisationerna förfogar över det grundmaterial som behövs för att utveckla denna eftertanke'. Vilket material? I första hand politbyråns kommuniké av den 20 mars som Fiterman i politbyråns namn presenterade för federationssekreterarna.' Cirkeln är sluten och manegen krattad. På

⁴ Partiets ryktbare ledare 1930-1964 (med undantag av ockupationstiden, då han uppehöll sig i Moskva).

⁵ Ouvrierism = arbetarfixering, arbetarförhållande.

⁶ Medlem av politbyrån.

basis av detta rikhaltiga material ska diskussionen kunna utvecklas i full frihet, dvs själv uttrycka de slutsatser man i förväg trumfat igenom.

Vad beträffar Marchais' uppmaning: 'Visst, diskussion är bra', så vet kommunisterna vad den *i praktiken* innebär, nämligen *intern* diskussion i particellerna, på sin höjd på sektionmötena men inte mer än så. Det blir sålunda inget fritt och allmänt utbyte av åsikter och analyser mellan medlemmar från olika yrken, kroppsarbetare och intellektuella, som kunde stärka analysen. Diskutera fritt men med utgångspunkt från 'väsentliga dokument' och enbart inom ramen för era basorganisationer.

Detta är det officiella svar som getts på de krav som rests från alla håll och kanter i partiet, nämligen att i partipressen öppna en fri debatt som kan ge rum för meningsutbyte och meningsskiljaktigheter. Ledningen har en gång för alla sagt: *kommer inte ett ögonblick på fråga!* Och Marchais har för att försvara denna vägran redan åberopat en obefintlig paragraf i stadgarna nämligen att partiet öppnar en fri diskussion endast inför kongresserna. *Men paragrafen finns inte!* Det står inte ett dugg om fri diskussion i stadgarna. Marchais inte bara åberopar 'rätten' mot medlemmarna, något som med tanke på omständigheterna knappast vore tillrådligt för en arbetarledare — utan han uppfinner den också!

Man måste känna till denna direkta vägran för att förstå varför kommunisterna skriver i *Le Monde* och på annat håll. Partiets dagstidning och veckotidningar är på ledningens order stängda. Mer än något annat fruktar ledningen i dag ett utbyte av erfarenheter och analyser mellan vanliga medlemmar. Mer än någonsin vill den att diskussionen ska vara *intern*, taktik nummer ett när det gäller att dämpa medlemmarnas reaktioner, dvs delegering till det treskiktade systemet (celler, sektioner, regioner) underställt centralkommittén.

Vad beträffar den 'breda diskussionen' som avses ska följa på Marchais' uppmaning har Paul Laurent⁷ klargjort vad det handlar om: 'Det är uppenbart att nederlaget den 19 mars fordrar grundlig eftertanke *för att vi ska kunna bestämma vår väg under det nya skede* som ligger framför oss.' Klart och säkert är att analysen, på basis av politbyråns 'fasta övertygelse' snabbt, 'på uppmaning', kommer att lämna granskningen av det som varit och helt rikta in sig mot framtiden, mot 'de nya framstegens väg' (politbyrå den 4 april). Detta är ledningens beprövade och väl fungerande system. En appell om de framförhållande uppgifterna får raskt funktionen att *begrava det förflutna* med dess motsättningar, misstag och gåtor. De som dröjer kvar vid de gamla misstagen vänder sig tydligen bort från 'livet', det vill säga från 'kampen', det vill säga från 'linjen'.

Och ju mer framtiden öppnar sig, desto mer sluter sig det förgångna. Det är inte längre fråga om kommunistpartiet utan bara om socialisterna. Som politbyråns uttalande av den 4 april utan gensago slår fast: 'Det är socialistpartiets katastrofala självmordsstrategi, *den och inget annat*, som är den direkta orsaken till att vänstern inte segrade.' Medan medlemmarna tänker efter drar ledningen sina slutsatser. Den logiska följderna av att kommunistpartiet helt saknar skuld är att socialistpartiet bär hela skulden. I kläm mellan den definitiva domen över det som skett och de 'väntande uppgifterna' kan diskussionen och eftertanken om partiets roll bara komma fram till ett förutsägbart resultat. Man kommer att tillstå vissa 'oklarheter' men bestyrka att linjen varit 'fast' och 'riktig'. Processerna för att stänga in och dämpa diskussionen pågår redan för fullt.

Vad de vanliga medlemmarna tänker

Mellan ledningens sätt att se på 'eftertanken' och det sätt varpå medlemmarna tänker föreligger emellertid en 'mindre motsättning' som inte utan vidare kan upphävas. Kan man verkligen diskutera på basis av de 'väsentliga dokument' som Marchais nämner (politbyråns kommunicé och Fitermans rapport)? Kan man verkligen *börja tänka med utgångspunkt från*

⁷ Medlem av sekretariatet, ansvarig för medlemsfrågor.

en slutsats som ger eller fritar det ena, eller andra partiet från all skuld, eller från konstaterandet: om kommunisterna inte är skuld till något måste socialisterna vara skuld till allt? Man har fått nog av detta antingen-eller-tänkande, vilket juridiskt och moraliskt dessutom inte svarar mot vad medlemmarna upplevt och observerat. De vet att vänsterunionen är en nödvändighet och att man till unionen måste vinna den strömning som representeras av socialistpartiet. Ändå misstror de i grunden socialistpartiet på grund av dess blandade medlemsskara (de gamla kadrerna från SFIO, den grupp som är organiserad i CERES och de många anhängarna utan egentlig politisk formering), dess karaktär av lös valorganisation i händerna på en auktoritär 'historisk ledare' som styr partiet efter sina personliga infall, med böjelse för socialistinternationalen och moderna former av klassamarbete, och som långt i förväg har bekant färg och deklarerat syftet att ta tre miljoner röster från kommunisterna.⁸ Men varför inte i stället också resa frågan om kommunisternas skuld? Kommunistpartiets politik var trots allt nära länkad till socialisternas, och det är faktiskt att förväxla dialektik med paranoia att betrakta skuld som en fråga om allt eller intet.

Detta får för övrigt en bumerangeffekt, ty hur ska man kunna förklara att kommunistpartiet trots Mitterands deklARATIONER (om de tre miljoner rösterna som skulle 'lånas' från kommunisterna) och Marchais' hemliga rapport från juni 1972 har till förmån för socialisterna kunnat upprätta den enorma politiska kredit som gjort detta parti till en betydande politisk kraft, Mitterand till enda vänsterkandidat i 1974 års presidentval och satt socialistpartiet i stånd att dominera vänstern? Politbyrån talar den 4 april om att socialisternas strategi avslöjats genom den senaste tidens händelser, och om det som 'i praktiken varit deras strategi sedan det gemensamma programmets tillkomst 1972'. Men vem har då 'sedan det gemensamma programmets tillkomst' för fem år sedan gett socialistpartiet dess strategiska verktyg i stället för att besluta sig för att bekämpa det, om inte kommunistpartiets ledning?

Medlemmarna vill förstå

Men de medlemmar som är ute efter att förstå tänker på ett annat sätt. Som materialister vill de utifrån fakta komma fram till en dialektisk bedömning, en som bygger på motsättningar i stället för på allt eller intet. De börjar inte med en i förväg fastställd slutsats utan från grunden, analyserar sina egna erfarenheter som kvinnor och män vilka har goda möjligheter att lyssna på arbetarnas reaktioner och tankar, samt att mäta effekten av kasten i partiets linje, av Marchais' sätt att ingripa och av de ofta oväntade valresultaten. Utifrån dessa (verkligt) 'väsentliga dokument' försöker de att 'tänka själva' (Marx). De är noga med att tänka igenom det de upplevt och observerat som en följd av klassförhållandenas karaktär och motsättningar. De har haft nog av pragmatism och empiricism. De frågar sig varför partiet inte har kunnat nå något av de mål som ledningen för fem år sedan satte upp. *De vill förstå*, och de vet att det fördenskull är nödvändigt att gå utöver 'enkla' (och för Fiterman så kära) fakta och fatta det som Lenin benämnde 'inre samband'. I ett klassamhälle som vårt innefattar detta alltid ytterst komplicerade ekonomiska, politiska och ideologiska klassförhållanden som partiledningen utan vidare bortser från. *Att denna analys uppstår vid basen är något epokgörande i det franska kommunistpartiets historia.*

Det är emellertid mycket troligt att ledningen med hjälp av partiapparatens styrka bryter denna 'mindre motsättning', en motsättning mellan en uppifrån inramad och kontrollerad 'eftertanke' och den verkliga 'tanke'-praktik, som bygger på en konkret analys av de materiella motsättningar som de vanliga medlemmarna upplevt. Medlemmarna känner dock ledningens metod att dämpa meningsskiljaktigheter, dess teknik att 'ta tillbaka' och att 'på framtiden' (23:e kongressen) skjuta de vagt utlovade och så trängande reformerna. Ledningen kan därför vara säker på att många med mycket stort engagemang och intresse kommer att följa alla de

⁸ SFIO var Guy Mollets gamla korruperade socialdemokratiska parti. Den åsyftade partiledaren är givetvis Mitterand. Om CERES se t ex Boel Berners artikel 'Enheten är en kamp' i *Zenit* nr 55 (1978).

metoder — däribland skenbart högst 'liberala' — som den kommer att ta i bruk för att lösa denna 'mindre motsättning', dvs avlägsna det gruskorn som riskerar att stoppa den väldiga apparaten.

En av den politiska praktikens äldsta maximer (se Machiavelli och även Napoleon) slår fast att det aldrig är klokt att underskatta den man talar med. I likhet med annat folk 'förstod' många av de kommunistiska medlemmarna egentligen inte vare sig den oändliga debatten om nationaliseringsandelar, de högljudda ropen om 'kommunistiska ministrar' eller annat sådant.⁹ Som Marx skrev i *18 Brumaire* är historien en teater, och för att förstå den måste vi se bakom ledarnas masker och tal och framför allt bakom själva scenen. Vi måste ta reda på klasskampens politiska insatser, dess orsaker och verkningar. Om nu partiledningen i sin makts isolering inte velat märka denna olust så har medlemmarna gjort det, de som bakom det 'fasta' åberopandet av vänsterunionen, bakom meningsskiljaktigheterna och brytningen och bakom 13-marsöverenskommelsens¹⁰ fars, då partiet uppgav alla sina tidigare positioner, känt att *något konstigt och allvarligt var på gång, något som förblivit hemligt*.

Under alla frågor har legat ett slags övertygelse och undran. *Övertygelsen*: partiets strategi har inte alltid legat 'fast'. Den ändrades ett slag efter den 21:a kongressen och återgick så från och med den 22:a kongressen till sin tidigare kurs, fram till efter socialistpartiets Nanteskongress (i juni 1977) när den lades om till den linje som skulle leda till septemberbrytningen med socialisterna och nederlaget. *Undran*: varför har ledningen aldrig redogjort för sin strategiändring? Vad hade den att dölja?

Den troligaste hypotesen

Detta är den egentliga frågan: *vad dolde partiledningen när den teg om den ändrade strategi som den tvingade på partiet?* Här blir hypoteserna många. För enkelhetens skull håller jag mig till den mest sannolika. Partiledningen ville reducera antalet anhängare till socialistpartiet, vilket antal sedan socialisterna undertecknade det gemensamma programmet vuxit från en obetydlighet. Detta parti kunde bli ett hot mot själva kärnan i kommunisternas valmanskår eller en dag enligt den 'socialdemokratiska' traditionen rentav börja stödja en giscardsk¹¹ majoritet. För att minska socialisternas anhängarskara försökte vår ledning därför stärka sitt parti mot framtida faror (krisen, hotet från Chirac¹² osv). Varför teg man då om denna nya strategi? Jo, *för att dölja motsättningen* mellan den tidigare periodens linje (*kamp mot socialisterna*) och linjen mellan 1972 och 1977, (*samarbete med socialisterna*), med Mitterand¹³ som ensam presidentkandidat (1974), samarbete i regionvalen (1976) och kommunalvalen (1977).

Faktum är att denna ändrade linje förde till nederlag, av det enkla skälet att vänstern behövde 'center-' och småborgarröster. Sedan partiet övergivit dessa skikt kunde de vinnas endast av socialisterna. Ekvationen med önskan om vänsterseger och avvisande av medlen kunde omöjligt gå ihop. Och för att göra dramat till fars erkände partiledningen *i praktiken nödvändigheten av detta 'medel'*, när den efter första valomgången överlät allt åt socialisterna. Den behövde stöd av socialiströster för att vinna fullt antal deputerade det var hela saken. När den 'goda uppgörelsen' träffades den 13 mars var det många partimedlemmar som plötsligt upptäckte det som de inte velat tro, nämligen att de i september framlagda 'åsiktsskillnaderna' endast var förevändningar för socialist- och kommunistledningarnas egentliga motiv. Det var

⁹ Syftar på de (officiella) stridsfrågorna mellan kommunister och socialister under vänsterunionens sista tid. Se f ö Boel Berner, a.a.

¹⁰ Den 13 mars 1978, efter den första valomgången och inför den andra, enades kommunisterna och socialisterna om gemensamma kandidater.

¹¹ Valéry Giscard d'Estaing, president, ledare för Parti Républicain.

¹² Ledare för RPR (det gamla gaullistpartiet), borgmästare i Paris.

¹³ Francois Mitterand, socialisternas 'historiske ledare'.

den 13 mars, just samtidigt som den 'goda uppgörelsen' äntligen hade undertecknats ('*Nu är det klart!*', menade *L'Humanité*), som många partimedlemmar vilka dittills inte velat tro det bryskt insåg att de 'meningsskiljaktigheter' som presenterats i september inte kunde vara något annat än förevändningar för de verkliga motiven hos socialistpartiets och kommunistpartiets ledningar. I den klasskamp som ställde en ytterst reaktionär och diskrediterad höger mot alla kategorier av arbetare *gällde uppgörelsen inte högern utan stod inom vänstern, och det var partiets stärkande mot hotet från socialisterna som för ledningen framstod som det förnämsta målet.*

Enighetsruset från 1972 stördes först av den 21:a kongressen, som inföll efter några för kommunistpartiet olycksbådande fyllnadsval, men det återställdes under inflytande av den 22:a kongressen fram till Nantekongressen i juni 1977, där socialisterna företog en *offentlig* högervändning. Kommunisternas ledning svarade med en *hemlig* strategisk kursändring, men gav ingen förklaring utan dolde den tvärtom genom att fortsätta den gamla jargongen. Att fortsätta tala den gamla strategins språk medan man förde en ny var att vägra erkänna den verkställda kursändringen. Talet med kluven tunga skapade obeskrivlig förvirring. Medlemmarna 'förstod' bokstavligen inte längre vad som försiggick och kunde än mindre förklara det.

Efter den offentliga 'högervändningen' på socialisternas Nantekongress tycks kommunistpartiets ledning ha gått in för att till varje pris stärka sitt parti, dvs till varje pris försvaga socialisterna, även om det innebar att man offrade vänsterunionen. Vänstern förlorade men partiledningen vann, vann endast *i så måtto att socialisterna inte nådde sitt mål.* Allt annan, inklusive vänsterseger, offrades för denna 'seger'.

De gamla reflexerna

Denna grundlinje hölls hemlig. Det hade varit trevligt med en annan ledning, en som haft tillräckligt med mod och öppenhet och även sinne för vårt folks begåvning. En sådan ledning skulle ha fört ett fritt och öppet språk som för medlemmarna och arbetarna redogjort för de djupare liggande skälen till 'kursändringen'. Detta hade varit helt möjligt och ledningen skulle ha vunnit på det inför högerns attacker och socialistpartiets tvekan. Händelseförloppet skulle utan tvekan ha blivit ett annat. Varför hemlighöll man då detta grundläggande avgörande och hängav sig åt en obegriplig tvetalan? Jo, otvivelaktigt emedan en ändrad linje naturligtvis medför en kritisk granskning av den gamla och därmed pekar på brister. *Och när man börjat granska felan vet man inte var det hela slutar.* Även den nya linjen kan vara felaktig eftersom den gamla var det. Ett misstag kan alltid dölja ett annat.

Det råder ingen tvekan om att ledningen handlat efter sina gamla reflexer: 'partiet (=ledningen) har alltid rätt', 'allt som skett har besannat vår linje', 'linjen är riktig', 'partiet har följt en fast linje'. Det är ett tecken på svaghet att inte våga se verkligheten i ögonen när denna verklighet påfordrar en ändrad strategi. Man föredrar att neka ('vi har inte ändrat linje') inför försöken att förstå vad som håller på att ske. Marchais sade ju i TV: 'Jag gör självkritik ... Vi borde ha publicerat och inte hemlighållit min rapport från juni 1972. Det var högeropportunist att inte göra så.'

Förste bäste tittare måste dra slutsatsen att en sådan opportunist behärskat ledningens linje mellan 1972 och 1975, från den tidpunkt då Fajon¹⁴ publicerade rapporten inför utbrottet av polemiken med socialisterna. Det måste alltså ha funnits en första strategi, sedan en kursändring och så en ny strategi. Det var denna nya strategi som doldes för medlemmarna genom att man behöll den gamla jargongen. Egentligen fanns det två jargonger, den gamla strategins och den nyas, men de blandades och överlappade varandra under fiktionen av ett enhetligt språk, som var lika 'fast' som partiets strategi. Försök bara att genomskåda ett sådant uppifrån kommande tal med dubbel tunga om du befinner dig därnere!

¹⁴ Etienne Fajon, medlem av politbyrån.

Hur behandla politiska misstag

Vi kommer in på frågan om politiska misstag och hur de ska behandlas. Misstag kan uppenbarligen behandlas, dvs *undertryckas*, på ett auktoritärt sätt enligt principen 'partiet har alltid rätt och dess linje är alltid riktig'. Denna metod har fördelen att effektivt undertrycka frågan om misstag, men nackdelen att lämna en rest av medlemmar som inte vill sluta tala om misstagen. De misstar (!) sig uppenbarligen men framhårdar ändå. Förr i tiden brukade de utstötas ur partiet. Numera lugnar man sig med att säga: 'Det är hela tiden de samma!' Marchais har sagt att de opponerade sig redan på 22 kongressen, vilket är en försvårande omständighet även om de har fullständigt fel. Det viktiga är att stämpla dem som 'återfallsförbrytare' och hålla ögonen på dem. Det räcker att ge dem infama epitet som 'skrivbords'-intellektuella och dogmatiker. Med ouvrierismens hjälp sluter sig partiapparaten mot dem och saken är klar.

Det finns emellertid ett annat sätt att behandla politiska misstag, nämligen Lenins: '*Att inte erkänna sina misstag är allvarligare än att begå dem.*' Detta är den marxistiska behandlingen av misstag. Misstaget är en varningssignal som utgår från praktiken; det visar alltid på en lucka eller brist i tanke- eller organisationsstrukturen. Det kan vara godartat eller allvarligt. Det är allvarligt när man inte tar itu med motsättningarna utan låter dem fortsätta att störa den politiska praktiken. Vad ledningen än tror är ett misstag inte något som man om man blir pressad kan medge uppifrån ('vi är inte perfekta, det har funnits vissa oklarheter'), för att sedan skynda vidare på dagordningen. Enligt det marxistiska synsättet är det viktiga *det som gömmer sig bakom misstaget*, de strukturella motsättningar av vilka det är en yttring. Som 'händelse' passerar misstaget. Man kan glömma det och göra allt för att det ska glömmas eller tro att folk har 'dåligt minne', men om man inte tar itu med orsakerna till misstaget *så dröjer de kvar*.

Det var detta kvardröjande Lenin syftade på när han sade, att det är allvarligare att inte erkänna ett misstag än att begå det. Ty att i ordets egentliga mening erkänna och analysera ett misstag innebär att gå bakom själva företeelsen, söka dess orsaker och komma till rätta med dem. För en marxistisk medlem härrör orsakerna ur en bristfällig förståelse av klassförhållandena, av deras effekter eller av någon företeelse som uppträder i klassförhållandenas utkant (den besvärliga ungdomsfrågan, kvinnofrågan, miljöfrågorna osv). Kravet att misstaget behandlas på ett marxistiskt sätt är för kommunister av synnerlig betydelse. De vet att om man inte blir herre över de djupare liggande orsakerna till misstagen (i den internationella kommunistiska rörelsen, i partiets linje eller sätt att fungera) så kommer dessa att bestå. Det vill säga att de oupphörligen kommer till uttryck på ett eller annat sätt. Nej, det är inte 'hela tiden de samma' som kritiserar misstagen, *utan det är alltid samma, aldrig kritiserade orsaker* som hela tiden skapar och återskapar samma misstag.

Det är nödvändigt att inskräpa detta marxistiska krav, ty ledningen har redan vidtagit sina mått och steg. Den kommer att tala om misstag och på eget initiativ till och med ge medlemmarna exempel för att visa sin vilja till oväld. Men dessa misstag är enbart taktiska och lokala och påverkar aldrig själva linjens riktighet. De medlemmar som är insatta kommer säkert att med intresse följa denna metod med muntliga medgivanden, där man byter ord mot luft.

II. Organisationen: en apparat för dominans

Bland många medlemmar håller två krav på att växa fram: att förstå den politiska linjen och att förstå hur partiet fungerar. Detta sker inte blott bland de intellektuella utan med lika stor kraft hos medlemmarna på de stora industrierna. Medlemmarna har inte varit insatta i gudarnas hemligheter. Detta är en gammal historia. Uppgörelsen från 1972 upprättades och undertecknades 'i toppen', och vänsterunionen var ingen *folklig union* utan enbart en enhet mellan *politiska formationer*, kontrollerade av respektive ledning. När läget skärptes efter 22:a kongressen fick medlemmarna dessutom det under de senaste månaderna så befästa

intrycket att kongressen lades på is och att alla löften den gett om demokrati och frihet offrades för ledningens pragmatism och auktoritetssträvan. *Ingen rörde sig längre nedifrån mot toppen, utan allt kom uppifrån.*

Om det ändå hade funnits något sammanhang och någon klarhet i budskapen från politbyrå och centralkommittén och i Marchais' TV-appeller. Men nej. Man utlovade oupphörligen att vänstern skulle segra, men ordena växlade eller blev i egentlig mening obegripliga. Vad innebar till exempel den patetiska och löjligen vädjan om bistånd — '*Hjälp*' — som den 23 september stod med jättebokstäver på *L'Humanités* förstasida? Och vad tjänar det till med en vädjan om bistånd när man inte vet till vem den närmare bestämt vänder sig (till medlemmarna, de kommunistiska väljarna, det 'franska folket?'), när man inte vet vem som är i nöd (partiet, vänsterunionen?) och *vad som egentligen hänt den nödställda?* Ledningen trodde sig kanske resa en 'mobiliserande' appell, men basen åsåg det hela oberört.

De stora fallskärmsnedsläppens tid

Huvudparollerna föll från skyn den ena efter den andra. Det var de stora fallskärmsnedsläppens tid. När medlemmarna öppnade lådorna trodde de varken sina ögon eller sitt minne: partiledningen krävde att man skulle överge de mål som man kämpat för i årtal och göra helt om. Från skyn kom nyheten om helomvändningen ifråga om den franska slagstyrkan¹⁵, den omkastade politiken vad gäller den europeiska gemenskapen och det 'föraktliga' självförvaltningsbegreppets upptagande i partiets läror.

Medlemmar som kämpat i årtal fann sig från dag till annan, utan att ha blivit vare sig rådfrågade eller förvarnade, *tagna i ryggen av sin egen ledning!* Och om ledningen trodde sig kunna rädda sig genom att åberopa att 'specialister' (alltså högt uppsatta medlemmar) 'i två år arbetat' med slagstyrkan, så berodde det på att den inte visste vad medlemmarna tänker om 'specialister', vars talanger i arbetsdelningen och utsugningen de har direkt erfarenhet av. Man ställde medlemmarna inför fattade beslut, inför furstliga dekret. De frågor som angick medlemmarna kunde ju ha diskuterats inför den 22:a kongressen, men nej, de behandlades däruppe, på ett auktoritärt sätt, utan att man konsulterade basen och utanför kongressen. Medlemmarna är generösa och tillitsfulla och kan förlåta mycket. Men när de behandlas som schackbönder och leds till nederlag i en strid för vilken de gått in med liv och själ vill de veta vad som sker.

Medlemmarnas omöjliga situation

Det var trots allt medlemmarna som fått bära kampens bördor, tvärvändningarna, linjens mysterier, rycken och kasten. Det var de som i fabriker, kvarter och byar hade att förklara de obegripliga beslut som ofta vände upp och ner på allt som tidigare gällt. Inte bara det att de försattes i den helt omöjliga situationen att tvingas försvara slagstyrkan, EG osv, men de fångades även i en annan fälla när man, fortfarande uppifrån, startade en kampanj 'för de fattiga' som beledsagades av parollen: 'Låt de rika betala!' Men arbetarklassen (inklusive de tre miljoner invandrarna och andra som betalas under minimilönen) betraktar sig inte spontant som 'fattiga', ett begrepp som härstammar från 1800-talet eller tidigare och har övertoner av filantropi och hjälp. Det är en av arbetarrörelsens uppnådda vinster att man bidragit till att arbetarna inte längre ser sig som 'fattiga' utan som 'utsugna produktiva arbetare'.

Och hade ledningen förutsett frågan: *Vilka är de rika?* Från och med vilken inkomst eller förmögenhet är man rik? Ty tidigare (t ex vid 22:a kongressen) hade man slagit fast att hela den franska befolkningen med undantag av 600 000 individer är monopolens offer. Hur ska man klara ut dessa improvisationer *där man plötsligt sätter de fattiga i förgrunden utan att*

¹⁵ 'Force de frappe', den kärnvapenutrustade franska vedergällningsstyrka som de Gaulle skapade. Se f ö Boel Ber-ner, a a.

definiera de rika? Det skrämde i onödan medelinkomsttagarna utan att de mest lågavlönade kände sig särskilt berörda.

Och till råga på förvirringen: hur skulle medlemmarna fatta det beryktade *uttalandet* '25 procent är bra, men 21 är inte nog'? Vad var det? En order, men till vem? En profetia? En beslöjad utpressning? Eller helt enkelt en vakendröm? Ingen förstod något. Det är medlemmarna som har direkt att göra med människorna och som verkligen kan 'känna dem på pulsen', inte på mötesarenan där Marchais i förväg kan vara säker på reaktionerna, utan i arbetet och det dagliga livet. Det är de som känner deras problem, bekymmer, hopp och ängslan.

Det är medlemmarna som kan vittna om vilket rörande och djupt förtroende som arbetarna hyste, inte så mycket för det alltför långa, tekniska och märkvärdigt kyliga gemensamma programmet, utan för *vänsterunionen som faktum*. Detta förtroende hade djupa rötter som sträcker sig inte bara till folkfrontens broderskap utan till den franska arbetarklassens alla krossade revolutioner, från 1848 över Pariskommunen till de stora strider som följde på andra världskriget och det väldiga hopp som uppväcktes av motståndsrörelsens kamp.

Segern inom räckhåll

Denna gång, efter halvtannat sekels nederlag och mödosamma framsteg som inte gett någon verklig befrielse, fanns hoppet där och segern var äntligen inom räckhåll. Har man verkligen förstått vad detta innebär: *möjligheten, nära nog vissheten att för första gången i historien bryta en sekellång tradition och segra?* Det är svårt att fatta det stora i den historiska intelligens och politiska mognad som ligger under detta förtroende, som måste övervinna arbetarnas apati inför den brutala brytningen, även om ingen tycks ha bekymrat sig över den nedbrytande och demoraliserande verkan som denna till sist måste få.

Det var samma medlemmar som kunde konstatera att kampanjen mot socialisterna hur välgrundad den än var inte föll särskilt väl ut, utom bland sekterister, utan gjorde alla ärliga personer sårade och nedstämda. Det var även de som kunde bevittna att cellmötena sedan den första stämningen gått över blev allt mindre besökta, att partiaktiviteten sjönk och att hela politiken till slut koncentrerades till de väldiga valmötena och Marchais' uppträdande i TV. Vem tror att allt detta endast är detaljer? Det finns uppenbarligen ett djupt samband mellan å ena sidan Marchais' monopol på TV-framträdanden, nedsläppen av order som ställde partiets politik på huvudet, experternas — inte medlemmarnas eller kongressens — lösning av frågorna, den auktoritära behandlingen av medlemmarna och å den andra det fortsatta hemlighetsmakeriet kring den nya strategin och dess orsaker.

Tystnad i nyckelfrågor är tyvärr en av ledningens vanor. Den hänger organiskt samman med hela den stalinistiska tradition som överlevt inom partiapparaten. Den 22:a kongressen väckte trots sina brister och motsägelser ett väldigt hopp om att det skulle bli slut på denna autokratiska tradition. Men så kom det en nedtoning. Diskussionsfrihet för medlemmarna hade uppnåtts redan före kongressen, som inte ändrade något i ledningens praktik. Apparaten hade gjort en upptäckt som är lika gammal som den borgerliga världen, nämligen att den kunde unna sig lyxen att låta medlemmarna fritt diskutera i sina celler utan uteslutningar eller sanktioner, därför att detta inte fick några praktiska konsekvenser. De verkliga diskussionerna förs och de hemliga besluten fattas alltid över distriktsnivå, i politbyrån, sekretariatet eller än hellre i en liten, icke stadgeenlig grupp som omfattar sekretariatet, en del av politbyrån och några av centralkommitténs 'experter' och medarbetare. Det är där man fattar de viktiga beslut som politbyrån tillkännager, och centralkommittén ratificerar dem som en man, därför att den är eller tror sig vara i maktens och sanningens närhet.

Ett helt nytt sätt att fungera

Många medlemmar säger att '*det inte kan fortsätta på det här sättet*'¹⁶ och att man måste fördöma och i grunden förändra det sätt på vilket den 'apparat' som är partiet fungerar. De säger det inte endast för egen del, i sin rätt som medlemmar, dvs för partiet (ty partiet, det är medlemmarna), utan för de franska arbetarna som inte kan segra i klasskampen utan kommunisterna men heller inte kan segra med *det nuvarande kommunistpartiet*. Dessa medlemmar vill inte att det ska bli 'ett parti som alla andra'. De vet alltför väl hur det är i 'alla andra', de borgerliga fåväldespartierna som helt behärskas av en kast av yrkespolitiker, experter och intellektuella med tydliga förbindelser till den högre statsförvaltningen. Medlemmarna tror att det behövs ett revolutionärt parti som bygger på de utsagnas klasskamp, de tror att partiet behöver en ledning, förtroendevalda och funktionärer, att den demokratiska centralismen kan och bör bevaras, förutsatt att man i grunden ändrar reglerna och än mer praktiken — inte bara stadgarna utan även det som bestämmer alla stadgars öde, nämligen partiets liv och politiska praktik.

När vi nu nått problemets kärna, partiet, måste vi vara på vår vakt mot en frestelse. För att kunna förstå partiets sätt att fungera måste vi blottlägga *själva mekanismen* och därvid utgå från partiets specifika plats i det franska folkets och den internationella kommunistiska rörelsens klasskamp. Den apparat vi går att skissera vilar ju på en specifik historia, nämligen de för Frankrike speciella former som borgarnas och arbetarnas klasskamp antagit. Det är den som gjort partiet till vad det är i dag, som gett det dess karaktäristiska drag och en klart angiven plats i det franska samhället.

Att skriva partiets historia är en politisk uppgift. Men kännedom om partiets ledning förvånas man inte över att den, i likhet med det sovjetiska partiets ledning, varit *oförmögen* att skriva sin egen historia. Den kan inte se historien i ögonen, ty då måste den erkänna misstag som den för allt i världen inte vill kasta ljus över.

Stats- och militärapparaten som modell

Vad är då partiet? Jag har medvetet använt ordet 'apparat', därför att det är det ord som Marx och Lenin brukar om staten. Var och en kan göra det förvånande konstaterandet att partiet förvisso inte är någon stat i egentlig mening, men ändå är exakt så som om dess struktur och sätt att fungera vore noggrant formade efter den borgerliga stats- och militärapparaten.

Vi kommer här till partiets parlamentariska sida. Å ena sidan har vi de vanliga medlemmarna som fritt kan diskutera i sina celler¹⁷ och sektioner. De är 'suveräna' ... men deras suveränitet

¹⁶ Syftar på den franska upplagens ordagranna titel. Cellerna (26 000 år 1977) är den lägsta enheten i det franska kommunistpartiet. Cellerna sammansluts till sektioner och organiseras liksom dessa dels regionalt (bostadsområden m m), dels efter arbetsplats. Sektionerna uppgår i sin tur i federationer, i princip en för varje franskt departement.

¹⁷ Auguste Lecoeur tillhörde ledarskiktet inom partiet under och efter andra världskriget och var bl a statssekreterare i den av de Gaulle bildade regeringen efter kriget, varit även kommunist ingick. Lecoeur ansågs som en möjlig efterträdare till partiledaren Maurice Thorez, men fördömdes 1952 och frantogs sina uppdrag 1954. Han anklagades för att ha sökt sätta upp ett system av 'cell-instruktörer' för politisk skolning inom partiet, vars främsta uppgift dock skulle vara att backa upp hans egna maktpositioner. Detta skedde under de år då Maurice Thorez p g a sjukdom vistades i Sovjetunionen.

André Marty och Charles Tillon, som båda var hjältefigurer inom kommunistpartiet (Tillon hade lett en del av den underjordiska motståndskampen mot nazisterna), tvingades begära avsked ur partiet 1952, efter en konflikt med Jeanette Vermeersch-Thorez, en av ledarna i partiet och Maurice Thorez fru. De kan sägas ha stått för en mer självständig linje gentemot det sovjetiska inflytandet. Deras fall anses ha samband med de då aktuella Slansky- och London-processerna i Tjeckoslovakien.

Marcel Servin och Laurent Casanova sökte kring 1960 föra fram en positivare syn på de Gaulle än partiets officiella inställning, att denne enbart var 'ett redskap för det kosmopolitiska, internationella monopolkapitalet'. Servin/Casanova stod också för en mer Chrustjevvänlig inställning än den ortodoxa gruppen kring Thorez. Servin/Casanova stöddes fr a av de intellektuella inom partiet. 1961 brännmärktes deras uppfattningar som

kommer inte längre än till federationsexpeditionerna som sköts av heltidanställda. Där blir det stopp, där tar apparaten överhand över basen. Där börjar det bli allvarligt (för ledningen). Om folkviljan i basen kommer till uttryck i val så sker det i högst reaktionära former (majoritetsval i tre omgångar till kongresserna) och under noggrann övervakning av 'valberedningar', vilka trots att de enligt stadgarna utsetts för valet av 'funktionärer' illegalt har utvidgats till valet av kongressdelegater.

Dessa val alstrar en hierarki av ansvarsposter: medlemmar av sektionernas och federationernas ledningar och styrelser, och av centralkommittén med politbyrå och dess sekretariat i toppen. Den av handplockade federationsombud sammansatta centralkommittén förutsätts vara partiets suveräna ledning, dess lagstiftande och verkställande organ. I praktiken har detta suveräna organ emellertid funktionen att ratificera och verkställa ledningens beslut men inte att föreslå några egna. Ingen har någonsin hört talas om att centralkommittén tagit det ringaste initiativ. Mer än att stifta lagar för ledningen fungerar den som dess verkställare. Den är ett slags *generalförsamling av prefekter* som ledningen skickar ut över Frankrike att 'följa' (dvs kontrollera) federationerna, utse deras sekreterare och reda ut kvistiga frågor. Ledningen bygger dessutom inte enbart på centralkommitténs medlemmar utan även på olika funktionärens väldiga och ofta dolda makt, okända heltidanställda, centralkommitténs rådgivare, som aldrig väljs utan rekryteras genom upptagning utifrån kompetens eller klientförhållande, samt specialister av olika slag.

Och så har vi partiets militära sida. Allt det sagda är dock ofullständigt om man inte nämner den grundläggande och absoluta principen om *vertikal uppdelning*, en återspeglning av den militära hierarkin. Uppdelningen har en dubbel effekt. Å ena sidan stänger den in varje vanlig medlem i en trång kanal, som sträcker sig från hans cell upp genom sektions- och federationsledningarna till centralkommittén. Denna 'uppåtriktade trafik' behärskas av heltidanställda funktionärer, som omsorgsfullt sållar det som kommer nedifrån. Å andra sidan har den vanlige medlemmen om han inte väljs till delegat på sektions- och federationskonferenser ingen kontakt med medlemmarna i andra celler, vilka alltså tillhör andra kanaler. Varje försök att upprätta 'horisontella förbindelser' stämplas fortfarande som 'fraktionsverksamhet'. Och fastän 'trafiken uppåt' avbryts på sektions-nivå och inte når toppen utan dennas godkännande, så finns det inget hinder för 'trafiken nedåt'. Orderna uppifrån når basen.

Man kunde verkligen tro sig vara i ett militärt förband, där den operationella effektiviteten kräver inte bara strikt lydnad och sekretess utan även noga avgränsade stridsenheter. De ligger inget nedsättande i denna jämförelse. Den minner om den tid då partiet var tvunget att förlita sig till militära organisationsformer och militär sekretess för att kunna försvara sig och handla, Lenins, motståndsrörelsens hemliga parti osv. Men på samma sätt som den tidens förhållanden gjorde en noggrann avgränsning berättigad så gör dem våra dagars villkor döda, anakronistiska och förlamande — inte bara för medlemmarna utan även för massorna och rentav för ledarna själva.

Det borgerliga sättet att fungera politiskt

I sin kombination av den militära indelningsmodellen med den parlamentariska demokratin modell kan partiet inte undgå att reproducera och förstärka det borgerliga sättet att *fungera politiskt*. Den parlamentariska modellen ger en välkänd fördel. På samma sätt som borgarklassen lyckas reproducera sina former för politisk dominans genom fria 'medborgare', kan partiledningen reproducera sina dominansformer genom medlemmarna. Från den militära modellen kommer bland annat den inte oviktiga fördelen att kunna maskera upptagningen av funktionärer som val, ty bakom de 'hemliga omröstningarnas' sken är *det upptagningen* som ovanför cellnivån bestämmer valet av de flesta förtroendemän. Kombinationen av de båda

möjliggör en reproduktion av inte bara ledningens politiska dominans *utan även av själva ledarkåren*. Den snäva rekryteringen gör ledarna praktiskt taget oavsättliga, hur stora politiska fel de än begått. Under sådana förhållanden leder partidemokratins 'spel', liksom i den borgerliga staten, till transsubstantiationens underverk. Folkviljan förvandlas till den härskande klassens makt, och på samma sätt förvandlas de vanliga partimedlemmarnas vilja till ledningens makt.

Har någon tänkt på att det finns en annan sida av denna reproduktionsmekanism, genom vilken ledningen förblir oförändrad trots alla strategiska och taktiska omläggningar och misstag? Jag tänker på *medlemsflykten*, det ständiga utflödet av medlemmar och deras ersättande med 'nya generationer' som inte varit med om de föregående fem, tio eller tjugo årens strider och som slungas in bland 'teorier', slagord och löften för att i sin tur brännas ut på några år. Varför är till och med enligt officiella siffror antalet f d medlemmar större än antalet aktuella? Varför har så många kvarvarande medlemmar passiviserats? Varför är hela generationer av medlemmar, härdade från motståndsrörelsen, kalla kriget, Vietnam, Algeriet, 1968 osv, nu borta från partiets aktiviteter eller från ansvarsställningar? Och partiet, denna 'statsapparat i miniatyr', har funnit lösningen på det berömda problem som Brecht angav efter de blodiga kravallerna i Östberlin: 'Om folket förlorat ledarnas förtroende måste man välja ett nytt.' Gång efter gång, genom upprepade rekryteringskampanjer, 'väljer' partiledningen ett nytt 'folk', dvs en ny bas, nya medlemmar. Men ledningen förblir densamma.

En pakt mellan ledare

För att rättfärdiga sin självreproduktion har partiledningen nyligen grävt upp den moraliskt imponerande parollen om *kollektivt ledarskap*. Det har f ö gjort det möjligt för den att undvika forna tiders periodiska utrensningar ('affärerna' Marty-Tillon, Lecoeur, Servin-Casanova osv).(18). Det kollektiva ledarskapet framställs som antites till 'personkulten'. Men vad är sanning? Jo, det kollektiva ledarskapet innebär i själva verket en inbördes pakt mellan ledarna, vilken skiljer dem som grupp från medlemmarna och bidrar till att befästa deras makt. Ledarna håller alltså samman i maktens 'solidaritet'. I klartext innebär det att inget som sker i politbyrån och sekretariatet (eller rättare sagt inom den lilla ledande gruppen) blir känt för medlemmarna om inte gruppen så beslutar. Det innebär att man aldrig kan spåra några nyansskillnader från ene ledaren till den andre — en situation som sedan länge varit otänkbar i Italien. Skillnaderna eller meningsskiljaktigheterna regleras under iakttagande av lagen om absolut förtegenhet, och det är underförstått att var och en som tillhör en 'minoritet' genomför de andras politik utan att utåt visa någon tveksamhet.

Slutet på det objektiva personliga ansvaret och på alla erkända motsättningar samt ledningens samstämda tystnad framställs på detta sätt som det perfekta ledarskapet. Ett så storordigt kollektivt ledarskap innebär ett erkännande av att makten och sanningen finns uteslutande hos de 'grå eminenser', som man i TV kunde se som gäckande och tysta skuggor bakom Marchais inför första valomgången.

Denna apparat för att behärska, kontrollera och manipulera partiet märks ingenstans bättre än på det slags *kadrer* som bokstavligen *produceras* som dess specifika och ofrånkomliga resultat. Jag tänker på den på livstid heltidsanställda, vilken järnhårt fästs vid partiet i utbyte mot sin försörjning måste visa obetingad lydnad. Denne heltidsanställda (som ofta rekryteras till partiet direkt från dess ungdoms- eller studentorganisation) kan inte ge upp sin sysselsättning därför att han antingen aldrig lärt något yrke eller också har vant sig av med det. För det mesta kommer han inte heller i någon verklig kontakt med massorna, därför att han är för upptagen med att kontrollera dem. Vad tröst kan det vara att på valsedeln skriva 'anläggare', 'brevbärare', 'metallarbetare' osv när det i själva verket var tjugo eller trettio år sedan man blev funktionär-intellektuell med högre eller lägre 'förtroendeställning'. Det finns många sorters funktionärer, och det är många av centralkommitténs eller federationernas funktionärer som

lever i direkt kontakt med basen. Men oftast befinner sig funktionären i den olyckliga situationen att han varken har den kompensation som den högre makten ger eller den rikedom som kontakten med basen skänker, utan han måste på allt sätt skapa en sublimerad rationalitet av partiets irrationalitet — den heltidsanställda är tillräckligt väl placerad för att på nära håll kunna iaktta den senare. Men han måste hålla tyst eller avgå. Att vara lojal och undergiven, av konformism eller nödvändighet, är för en partifunktionär vad som återstår.

III. Partiideologin

Som vi använt termerna 'apparat' och stat kan vi också tala om ideologi. Ty det behövs en ideologi för att med Gramscis ord 'kitta samman' ett parti.

Å *ena sidan* bygger denna ideologi på medlemmarnas rörande tillit till sina ledare, vilka för dem förkroppsligar partiets enhet och vilja, arvet från den nationella och internationella revolutionära traditionen. Och bakom denna tillit finns det vanligen ett klassband, som hos arbetarna kommer till uttryck i att isoleringen bryts, i värmen och broderskapet i den kamp som är så olik utsugningen, i stoltheten över att partiet existerar som en vinning i arbetarnas klasskamp och över att det leds av arbetare som de själva, i den trygghet som denna klassledning skänker osv. Men det finns också sådant som gått snett i denna tillit, sådant som bortser från all historia och tar sig uttryck i en fullständig och kritiklös uppslutning, som i värsta fall blir en önskan att ledningen ska tänka åt anhängarna. Detta tillbakaträdande från egna anspråk alstrar i partiet den typ av blinda sekterister som till slut har en enda drift, nämligen att lägga all sin lidelse på att tjäna ledningen och försvara den på varje punkt — 'partiet (dvs ledningen) har alltid rätt'. Sådana blint troende medlemmar passar naturligtvis för alla otacksamma uppdrag men även för allt slags ansvar. Ledningen gör livligt bruk av dem, belönar dem för deras undergivenhet och uppmuntrar i praktiken den mest trångsynta konservatism.

Å *andra sidan* och samtidigt utnyttjas denna tillit av en ideologi, som skickligt formas och formuleras av ledningen och dess funktionärer. Denna ideologi har till funktion att identifiera partienheten med ledningen och dess linje. Tvärtemot vad man kunde tro ligger det inget spontant i detta. Det är själva ideologin som anpassar sig till och försvarar partiets politik.

Vi kommer här till en avgörande punkt i förståelsen av vad som händer i partiet. I teorin och den marxistiska traditionen är varken partienheten eller själva partiet något mål i sig. *Partiet är en provisorisk organisation i arbetarklassens kamp*. Det är endast till för att tjäna denna klasskamp, och enheten är bara till för att underlätta handlandet. Det är därför man inte kan nöja sig med enhet, utan man måste fråga sig vad slags enhet som produceras av detta ideologiska kitt. Om partiet är förtorkat och stelnat kan enheten visserligen synas vara perfekt, men den är formell och överklig, och partiet är bokstavligen 'hopkittat' av denna förtorkade och stelnade ideologi. Om ett parti däremot lever är dess enhet full av motsättningar, och det enas av en levande ideologi som trots sin motsägelsefullhet är öppen och fruktbar. Vad är det då som ger liv åt ett parti? Jo, *dess levande förhållande till massorna*, till deras strider, upptäckter och problem i den klasskamp som genomkorsas av två huvudsträvanden. Den ena går mot ökad utsugning och den andra mot de utsugnas frigörelse.

Vi ser genast att frågan om partiets ideologi är synnerligen komplicerad. Den inbegriper inte bara medlemmarnas tillit, inte bara partiets (mer eller mindre formella) enhet, utan framför allt hela förhållandet mellan parti och massor. Detta förhållande antar en dubbelsidig form, dels partiets *politiska praktik*, dess sätt att leda och ingripa i masskampens organisation och inriktning, dels dess teori, som är oundgänglig för att återspegla erfarenheterna från den praktiska politiken och sätta in dem i klasskampens perspektiv av motsatta tendenser.

De officiella plattitydernas tid

Partiets ideologi är alltså ett slags sammanfattning i vilken man förnimmer partiets enhet och dess förhållande till massorna och teorin. Behöver vi upprepa i vilket bedrövligt tillstånd den marxistiska teorin befinner sig i det franska partiet? Dels har partiet ärvt den gamla franska arbetartradition som inte gärna hör talas om teori, dels mönstrade det efter Maurice Thorez' aktningvärda förkriagsinsatser på den stalinistiska skutan och kom under de officiella plattitydernas tid även med egna bidrag. Den marxistiska teorin blev en internationell statsdogm, ett slags evolutionistiskt positivism, medan den dialektiska materialismen blev 'vetenskapernas vetenskap'. Den marxistiska teorin, som förde ett torftigt liv inom partiet, har aldrig hämtat sig från denna frivilliga träl-tjänst. Och på samma sätt som allt som *officiellt* produceras i Sovjet endast verkar till att förkväva den marxistiska teorin, så har alla som i Frankrike under de senaste tjugo åren sysslat med att 'bygga på' det som producerats i Sovjet hjälpt till att tvätta bort vad som funnits kvar av marxistisk teori. Det räcker att läsa parti-skolornas program. Med undantag för några få ursprungliga idéer, som beror på författarnas mod att tänka och forska självständigt, har den marxistiska teorin nått sin bottenpunkt i partiet. Den har försvunnit.

Man ska dock inte tro att ledningen bekymrar sig över detta. Marxismens världsomfattande kris lämnar den lika oberörd som den världsekonomiska krisen gjorde under det gemensamma programmets år. Den är till och med likgiltig för den form som denna kris antar i Frankrike, nämligen att den marxistiska teorin försvunnit ur kommunistpartiet. Ledningen tröstar sig lätt. Partiet har nämligen sin egen 'teori', stamokap-'teori', (19) en fransk version av den sovjetiska. Så stor är dess (teoretiska) räckvidd att den uppträtt i tryck under titeln *Traité marxiste d'économie politique* — en värtalig titel om det nu gäller det ämne åt vilket Marx ägnade sin 'kritik'. Att den är mycket lite uppskattad och rentav öppet föraktas av stora broderpartier som det italienska är en sak; det är i alla fall vår teori. Och beviset är att den är framställd av *vår* ledning, av dess ekonomiska avdelning 'under centralkommittén', fast naturligtvis sedan avdelningen rensats på dem som inte anslöt sig till teorin. Det är alltså en teori på order. Men varför inte? Hur många stora musikskapelser har inte tillkommit den vägen! Och allt är inte utan intresse i denna *Traité*, som på ett bra sätt beskriver vissa företeelser. Men i sin helhet är detta väldiga arbete apologetiskt, dvs till för att *bevisa* en slutsats som existerar i politisk form före det 'ekonomiska' beviset. Syftet är alltså att stötta upp, skapa en teoretisk garant för det gemensamma programmets antimonopolistiska stamokap-politik. Jag tecknar grovt men kommer ändå sanningen rätt nära.

Vi känner väl till de båda viktigaste slutsatserna i detta arbete: 1) vi har nått ett stadium som kan betecknas som 'socialismens förstuga', där den monopolistiska koncentrationen genom-syrar staten och tillsammans med den bildar 'en gemensam apparat'; och 2) Frankrike behärskas av 'en handfull monopolister' och deras medhjälpare. De *politiska* slutsatserna av detta är uppenbara: 1) 'socialismens förstuga' och den 'gemensamma apparaten' *förändrar frågan om staten*. Staten antar undan för undan en form som gör den allt mera möjlig att använda för folkets makt, varför det inte längre blir fråga om att 'krossa staten', och vid horisonten avtecknar sig redan 'övergivandet av proletarietets diktatur'; och 2) om nu staten nästan är beredd, står även styrkorna redo att ockupera den, ty inför denna 'handfull monopolister' blir *hela Frankrike* monopolens offer. Med undantag för en liten klick, som senare utvidgats till 600 000 'storborgare', har hela det franska folket ett *objektivt intresse* av att kuva monopolen.

Begreppet *objektivt intresse* är bara det ett litet teoretiskt-politiskt mirakel. Ty vad står emellan ett objektivt intresse och dess förverkligande? *Endast medvetandet*. Som efterblivna marxister tror vi att detta förverkligande beror på något i stil med klasskampen och dess följdverkningar (den borgerliga statens ingripande, den härskande ideologins inflytande, eftergifter från borgarklassens sida osv). Men nej, den beror enbart av medvetandet. Allt som

krävs är att väcka det till liv! Som var och en alltsedan Kautsky vet kommer medvetandet *utifrån*. Det kommer förvisso inte inifrån. Det gäller därför att väcka det utifrån genom propaganda, tidningar och andra massmedia: 'Ni har *objektivt* intresse av att ta upp kampen med den handfull monopolister som utsuger er. *Bli medvetna* om detta och handla därefter!

Övergivandet av den marxistiska analysen inom partiet stannar inte vid detta. Ty talar man om att överge den marxistiska teorin måste det också vara fråga om att överge den konkreta analysen. Detta påstående kan verka egendomligt för dem som för sig bygger upp en *abstrakt* föreställning om den marxistiska teorin och som just av det skälet sätter denna i motsats till en *konkret* analys. Men för Marx och Lenin ('marxismens levande själ är den konkreta analysen av en konkret situation') är *de båda ett och detsamma*. Det enda som varierar är föremålets skala. Hela den marxistiska traditionen kännetecknas av kravet på konkret analys, och detta krav svarar mot ett politiskt behov. En konkret analys av alla beståndsdelar i komplicerade klassrelationer eller verkningarna av en given situation innebär både en *upptäckt* av det verkliga (vilket alltid inbegriper överraskningar, 'något nytt') och en *bestämning* av den linje som ska följas om man vill uppnå de mål kampen gäller.

Men även denna oändligt värdefulla praktik har försvunnit ur partiet. Maurice Thorez hade före kriget fortfarande modet att lägga fram konkreta analyser av de franska klassförhållandena. Efter kriget har traditionen bit för bit försvunnit. Det sades inget om de franska klassförhållandena på 20:e, 21:a och 22:a kongresserna. Vi förstår varför: ledningen hade 'sin' stamokap-teori, och som den ansåg 'teorin' vara en verklig sådan menade den att det redan fanns en konkret analys. För att 'konkretisera' räckte det att tillämpa den. Också häri återföll partiet till den stalinistiska marxismens dogmatiskt-spekulativa tolkning. Konkret sanning är att tillämpa teorin, sanningarnas sanning, och den konkreta analysen blir därför lätt att utföra och nästan överflödigt, eftersom den bara är tillämpad sanning.

Spärren

Den franska historien ger oss ett lärorikt exempel: 'spärren'. För några år sedan använde en federationssekreterare detta förvånande ord apropå det faktum att partiet stagnerat i några fyllnadsval. Frågan är verkligen aktuell eftersom partiet nu under mycket lång tid pendlat kring 20-21 procent av rösterna. Vägen till fortsatt framgång är . . . spärrad. Nu senast sjönk man t o m 0.8 procent under den historiska spärren. Vi vet att detta 'franska' problem intresserar även det italienska partiet, ty också det har sin 'spärr' som det kan närma sig *men inte överskrida*. Men har någon tagit termen på allvar och analyserat bakomliggande fakta? Vem har försökt fastställa de verkliga gränserna eller de ekonomiska, sociala och klassmässiga orsakerna till denna spärr? Vem har kort sagt i dagens Frankrike gjort en *konkret analys av det politiska klassläget*?

Ledningen har sitt svar i stamokap-'teorin' — vilken råkar vara alldeles stum på denna punkt. Det räckte med att någon *tillämpade* teorin — och några har försökt sig på saken. Ledningen har dock aldrig formulerat problemet i termer av konkret analys. I så fall skulle man ha gjort några rätt obehagliga upptäckter, inte minst den att spärren (i motsats till vad många gärna tror) inte ligger inom småbourgeoisin utan inom själva arbetarklassen. Bara 33 procent av arbetarklassen lade sina röster på partiet, 30 röstade på socialisterna och 20 på högern, medan återstoden tog sin passiva tillflykt till sofflocket eller aktivt avstod i sitt förkastande av all politik (den anarko-syndikalistiska traditionen). Verkligen en tankeställare när man påminner sig Marchais' lättsinniga deklARATION för ett par år sedan (apropå vänsterunionen): 'Arbetarklassen har nått politisk enhet!' Nej, arbetarklassens enhet har inte uppnåtts. Det målet ligger långt framför oss.

Vi måste betänka att arbetarklassen inte är enhetligare än andra klasser. Den är varken enad, homogen eller fri från inre motsättningar. Gemensam är förvisso den utsugning som delas av alla produktiva arbetare och som skiljer dem från utsugna bönder och småborgare. Men

arbets- och boendevillkor är inte överallt lika, och motståndet mot den borgerliga hegemonin varierar med produktionens koncentration och kampens historiska resultat. Det är detta som förklarar de olika politiska reaktionerna och klassmedvetandets ojämna utbredning. Partiledningen föraktar emellertid teori och konkret analys. Det bekymrar den inte om vägen leder till en återvändsgränd, ty den har fortfarande kontroll över lägesundersökningen. När den 'fin-granskar' valresultaten kan man vara säker på att slutsatserna (förutom de valsociologiska m m lyder): 'otillräckligt medvetande' hos medlemmarna och arbetarna, 'otillräckliga ansträngningar för att föra ut och förklara våra idéer'. Eftersom linjen är helig och bestämd av det franska folkets 'objektiva intressen' blir ju medvetandet och ansträngningarna de enda variablerna. Alltså, *ingen konkret verklighet och ingen konkret analys*.

Men vem vågar påstå att spärren inte har något att göra med den bild av partiets interna verklighet som skapas av ledningens praktik och av de synliga effekter som denna praktik får? Ledningen må förgäves inbilla sig att den 22:a kongressen var ett förnyingsbad som sköljde bort alla tråkiga minnen. Men folk har gott minne och det nedsättande talet om antikommunism kommer man ingenstans med. Vare sig vi gillar det eller ej håller småbourgeoisin i stad och på land fast vid sin ideologiska myt om egendom och frihet i en värld som snabbt berövar dem detta, och när kommunisterna kommer med sina skinande löften om egendom och frihet låter man dem visserligen hållas, men slutar inte tänka. Med all rätt! Det är en sak att vara arvtagare till oktoberrevolutionen och helga minnet av Stalingrad, men massakrerna då och deporteringen av motsträviga bönder stämplade som kulaker? Och krossandet av medelklassen, lägren och det förtryck som fortgår tjugofem år efter Stalins död? När den enda garantin mot detta ligger i ord som *genast motsägs* på det enda område där de kunde verifieras, nämligen i partiets interna praktik, är det uppenbart att spärren också beror på själva partiet.

På detta område slår nu ledningen faktiskt sina egna rekord. Den tror att folk är så dumma att de tror på vad som sägs från en ledning som vitt och brett talar om förändring, demokrati och frihet *i och för ett land som den inte styr och aldrig har styrt*. Vad kan det under sådana betingelser finnas för bevis? Förvisso inte Marchais' hårresande uttalande om att de 'franska kommunisterna aldrig lyft ett finger mot folkets fri- och rättigheter'. För alla tänker ju: 'De har ta mej tusan aldrig haft chansen!' Hur kan man på allvar tro att folks minne är så dåligt att de glömt det förakt för frihet och sanning som visats av en partiledning vilken moraliskt brutit ned och krossat personer med tyngden av falska anklagelser fabricerade just för att vanära dem? Vi har haft veritabla 'moskvarättegångar' också i Frankrike. Det fälldes visserligen inga dödsdomar, men man kan få en person att dö av vanära också genom att tortera honom med anklagelser om att vara 'polisagent', 'bedragare', 'förrädare', genom att tvinga alla hans gamla vapenbröder att fördöma, undfly och förtala honom och därmed deras gemensamma förflutna. Detta har hänt i Frankrike mellan 1948 och 1965. Kommunistpartiet satt inte vid makten och 'lyfte aldrig ett finger mot folkets fri- och rättigheter'. Det är förvisso därför som det inte gör något för att minnas, ångra eller gottgöra dessa avskyvärda handlingar, för vilka ledningen ensamt bar ansvaret.

Man kan förstå varför ledningen inte tycker om konkreta analyser. De är krävande och fruktbara, men de förlåter inte. Och eftersom de sätter teorin i rörelse är det förståeligt att ledningen inte tycker om teori. Också om en levande teori gäller att den är krävande och fruktbar, men att den inte förlåter.

Vi har gått igenom alla dessa frågor för att bilda oss en föreställning om partiets ideologi. Denna ideologi, som vilar på medlemmarnas tillit för ledningen och ledningens exploatering av medlemmarna, och bygger på en 'teori' som är skraddarsydd efter en i förväg upprättad politisk linje, som fördömer verklig teori och konkret analys av en konkret situation, denna ideologi reduceras i praktiken till den karikatyrartade funktionen att till varje pris 'kitta samman' partiets enhet kring en ledning som har makten att beordra inte bara personer utan

även sanningen enligt en 'linje' som den själv fastställt. Ideologin, 'teorin' och analysen reduceras därmed till instrument att manipulera medlemmarna med, till att övertyga dem om att 'fritt' anta en linje och praktik som fastställts utan deras medverkan. Pragmatismen i denna metod strider mot det som är dyrbarast i den marxistiska traditionen, nämligen det fruktbara kravet att teorin och den levande analysen ska utvidga medlemmarnas ideologi till ursprunget och utsikterna för den kamp i vilken de deltar. Det som i sista hand gäller bakom alla dessa frågor om teori, analys och ideologi är *partiets förhållande till massorna sådant det kommer till uttryck i dess politiska praktik*.

IV. Lösningen: att lämna fästningen

Det räcker med en smula historiskt medvetande för att upptäcka att det finns lika många former av politisk praktik som klasser som innehar eller kämpar om makten. Alla härskar eller kämpar enligt den praktik som stämmer bäst överens med de krav som deras kamp och intressen ställer. Vi vet t ex genom borgarklassens historiker och teoretiker, att dess typiska politiska praktik består i att *få andra att garantera dess härskarställning*. Detta återfinns redan hos Machiavelli, även om Gramsci inte upptäckte det, och det gäller för alla borgerliga revolutioner som sedan följt, oavsett om de varit av aktiv eller 'passiv' karaktär. Borgarklassen visste att fullborda sin revolution genom sina egna utsugna — plebejer, bönder, proletärer — och genom sina allierade. Den förstod alltid att låta styrkorna slå sig fria för att sedan invänta dem vid maktens nästa korsväg och slå ner dem i blod eller besegra dem med fredliga medel, samt för egen del konfiskera frukterna av segrar och nederlag.

Gentemot denna borgerliga politiska praktik har den marxistiska traditionen alltid hävdat tesen om att arbetarklassens befrielse måste vara 'dess eget verk', att den inte kan räkna på någon annan klass eller befriare utan endast på styrkan hos sin egen organisation. Den har inget annat val, ingen utsugen massa att manipulera. Och eftersom den måste sluta varaktiga allianser kan arbetarklassen inte behandla sina förbundna som *andra*, som hjälptrupper att i sinom tid dominera. Den måste behandla dem som *sanna jämlingar*, vilkas historiska personlighet måste respekteras.

Den vet även att den själv är allvarligt hotad att hamna i den borgerliga politiska praktikens ideologiska fälla, antingen genom att den ger sig in på klassamarbete och objektivt ställer sig i borgarklassens tjänst (som socialdemokratin), eller att den under illusion av sin egen självständighet inom sig *återskapar* den borgerliga politiska praktiken. De båda möjligheterna kan gå hand i hand.

Vad innebär det då att reproducera borgerlig praktik inom arbetarklassen? Jo, att behandla partimedlemmarna och massorna som *andra*, genom vilka ledningen i sant borgerlig anda genomför sin politik. Allt som krävs är att ge 'fritt spelrum' åt hela den inre partiapparaten, vilken spontant reproducerar en åtskillnad mellan ledning och medlemmar, parti och massor. Ledningen använder sig så av denna åtskillnad för sin egen politiska stil. Dess politiska praktik tenderar att reproducera borgerlig politisk praktik i den utsträckning som den *skiljer* ledningen från massorna, partiet från massorna.

Allt kommer uppifrån

Det är med detta i minne vi gjort våra upprepade observationer om innehållet i och 'förverkligandet' av 1972 års linje. Allt gjordes uppifrån, utan försök att minska klyftan till medlemmarna och än mindre den till massorna. Liksom i den borgerliga praktiken var manipulerandet av medlemmarna och massorna genom ledningens stora manövrer parad med teori-förakt och den vulgäraste pragmatism. Förakt för medlemmar och massor går nu alltid hand i hand med förakt för teori och konkret analys och därmed med dessas motsatser: auktoritetsfixering och en pragmatisk syn på sanningen (sanningen som *instrument*). Allt som hänt sedan

1972 och i synnerhet sedan september 1977 har endast bestyrkt den klassiska tesen, att om ett arbetarparti i sin politiska praktik tenderar att överge klassoberoendets principer, tenderar det spontant och med nödvändighet att inom sig reproducera en borgerlig praktik. Vi vet resultatet: en 'spärr' av löjligt liten numerisk storlek. Men en hel värld hade uppmärksamheten på de 1 eller 2 procent av rösterna som vänstern misslyckades med att vinna!

Hur ska vi tolka det faktum att teorin i enlighet med den stalinistiska traditionen är partiledningens 'egendom' (var och en som opponerar sig vet vad det kostar), och att detta 'ägande' av teori och sanning döljer andra 'egendomar', nämligen medlemmarna och massorna? Det är en realitet som bör förstås inte i individuella utan i systemtermer. Individernas stil växlar. Våra ledares stalinism har blivit 'humanistisk' och kan i vissa fall även bli 'öppen'. Men det är inte det som är det viktiga. Det viktiga är att hela tendensen till borgerlig politisk praktik inom partiet är *resultatet av ett självopererande system* som är oberoende av de individer som verkar inom det. Det tvingar individerna att bli det de är, nämligen *systemets delar och fångar*. När vi säger att partiet fungerar auktoritärt, uppifrån, får inte denna auktoritet ses som en personlig drift hos en viss ledare. Den ligger i själva apparaten, som när den på alla 'ansvars'-nivåer utsöndrar auktoritetens praktiker och följer automatiskt även alstrar hemlighetsmakeri, misstänksamhet, misstroende och ränker.

Vi måste ta oss förbi denna apparat, över den klyfta som framtvingats mellan ledarna och medlemmarna, mellan partiet och folkets breda massor.

Det avgörande är förhållandet till massorna

Det är därför vi inte får stanna vid partiet eller ens vid dess politiska praktik. Vi måste tala om partiets förhållande till de breda massorna, alltså om den politiska linjen och dess avgörande sida; nämligen frågan om allianser.

Ett parti och en linje är nödvändiga för att hjälpa arbetarklassen att organisera sig som klass eller, vilket är samma sak, organisera sin klasskamp. På samma sätt som man inte bör driva partiet för dess egen skull bör man heller inte organisera arbetarklassen för dess, ty då isoleras den. Den egentliga arbetarklassen återfinns inom breda lager av utsugna och förtryckta arbetare, och är den del som är bäst förmögen att organisera sig och visa vägen för alla utsugna. Den marxistiska traditionen betraktar de breda massaktionerna som den avgörande kraften, och arbetarklassens agerande ska ses som en funktion av denna bestämning. Det är de breda massorna som tar de revolutionära initiativen av historisk räckvidd: uppfinnandet av Pariskommunen, fabriksockupationerna 1936, folkets erövring av befrielsekommittéerna 1944-45, den väldiga överraskning som maj -68 innebar osv. *Ett parti bedöms framför allt efter sin förmåga att ge akt på massornas behov och initiativ.*

Partiet visste en gång hur det skulle ställa sig i den avgörande frågan om den nära kontakten med massorna. Det är en genomgående tendens i dess historia. Men det finns också en motsatt tendens som undan för undan stärks, nämligen ett spontant förkastande när man ställs inför något som apparaten inte behärskar, något med nya former som kan störa tryggheten och den etablerade ordningen. 1 maj 1968 avsnörde sig partiet sålunda frivilligt från studenternas och småborgarnas massor *därför att det inte hade kontroll över dem!* Den instinktiva rädslan för allt som inte kontrolleras av partiets 'teori' eller apparat har till allmän följd, att man när det sätter sig i rörelse hamnar en bra bit på efterkälken. Och även då säger sig partiet i förväg äga sanningen om vad som ska ske, trots att dess första uppgift borde vara att lyssna till massorna. Marx sade att 'medvetandet alltid kommer på efterkälken'. Partiledningen följer orubbligt och bokstavligen denna princip utan att inse den ironiska tolkningen: *den kan vara säker på att vara medveten därför att den släpar efter.*

Det är uppenbart att om ett parti har levande, uppmärksamma och öppna relationer till massorna kan dess linje vara bred och flexibel samtidigt som den är korrekt. Om relationerna

däremot präglas av misstro, dövhet och eftersläpning blir linjen auktoritär och snäv även om den abstrakt sett är riktig. Man kan bedöma varje revolutionär linje efter denna nyckelfråga, den om allianser. Hela den marxistiska traditionen har alltsedan *Kommunistiska manifestet* av 1848 hävdade att allianser är nödvändiga. Om arbetarklassen är ensam kan den inte segra, utan dess kamp blir ett 'sorgesolo' (Marx).

Två slags allianser

Det finns emellertid olika slags allianser och två uppfattningar som står mot varann. Antingen ses allianserna som *avtal* mellan politiska organisationer som 'äger' sina väljare eller uppfattas de i termer av *kamp* som den organiserade delen av arbetarklassen vågar för att utvidga sitt inflytande. I det första fallet blir frågan att applicera en juridisk och val-fixerad uppfattning, och det var ett sådant 'toppavtal' som inledde vänsterunionen. Men i det senare fallet är det fråga om ett synsätt, vilket samtidigt som det respekterar pluralismen och kanske innefattar ett juridiskt avtal 'i toppen' direkt engagerar partiet i en masskamp för att utvidga dess anhängarkrets och erövra vidare positioner, framför allt inom arbetarklassen och småbourgeoisin. Det gäller alltså vad som är *det primära: avtalet eller kampen*.

Ledningen har onekligen förklarat att 'unionen är en kamp', men man kan fråga sig vilket som är innehållet i denna formellt korrekta paroll när den samtidigt motsatt sig bildandet av folkkommittéer (i motsats till den ståndpunkt som det antog 1934-6 i folkfronten). I praktiken har ledningen ersatt *kampen bland massorna* — som skulle ha gett unionen en verklig bas — med *kamp mellan organisationer*, under täckmantel av trohet mot det gemensamma programmet. Den har därigenom lyckats ersätta enad röstning ('högeropportunist') med sekteristisk, och sökt utmåla ett partis dominans över ett annat som verklig hegemoni eller arbetarklassens 'ledande roll' inom den folkliga rörelsen. Men detta om något är valfixering och därmed högeropportunist.

Ledningen gick så långt att den efter den dramatiska utvecklingen i september riktade en appell till massorna ('*Allt beror på er!*' sade Marchais på *L'Humanité*-festen) med den häpnadsväckande formuleringen: '*Förvandla den första valomgången till ett väldigt "nationellt upprop" för förverkligandet av ett bra gemensamt program och till stöd för kommunisterna!*'

Mellan 1972 och 1977 gjordes inget för att väcka och utveckla initiativ i basen eller enhet mellan kroppsarbetare och intellektuella. Till yttermera visso avvisades under åberopande av risken för 'manipulering' alla förslag om folkkommittéer. Och sedan den i årtal krossat deras initiativ väddade ledningen så till massorna. För att undgå 'manipulering' manipulerade den till sist massorna. Tänk er, man ville att massorna på partiledningens nödrop plötsligt skulle mobiliseras och förvandla sina röster till ett 'upprop' för stöd åt den 'kamp' som partiet utkämpar inom vänsterunionen! Här ser vi vad som händer när man väljer att uppfatta en union som ett *avtal* mellan ledningar och när man i sista minuten gör ett desperat försök att ändra på resultatet genom att *skriva in kampen i avtalet*. Valfixeringen undviks inte utan förvärras i stället, och förvirringen ökas genom en mobiliseringsvädjan till de massor som man under föregående period noga hållit utanför kampen.

Unionens politik kunde mycket väl ha varit en masskampspolitik. Det kunde ha blivit en *folkunion* som förenat ett 'toppavtal' med en enad kamp inom basen, i vilken partiet kunde ha utvidgat sitt inflytande bortom spärren. I ett sådant fall kunde kampen ha skrivits in direkt i *avtalet* och den enade masskampen ha fått prioritet. Massorna skulle inte längre ha behandlats som manipulerbara objekt för en borgerlig praktik, och förtroendet för dem skulle ha eliminerat manövrer och manipulering. Man skulle ha skapat betingelserna för en *folkenhet* i arbetarklassens och folkets intresse.

Ledningens djupa och inrotade misstro mot massorna förhindrade partiet från att göra detta befriande val. Man föll i stället tillbaka på en avtalspolitik, där unionen sköttes 'uppifrån'.

Partiet *ville bokstavligen inte höra talas om parollen 'folkenhet'*, som spontant uppstod ur de väldiga arbetardemonstrationerna 1973-75. Var det fråga om rädsla för risker, maskerad som rädsla för äventyrspolitik? Eller var det ren och skär rutin? Det vore intressant att höra ledningens skäl. Men hur som helst drog sig ledningen och därmed partiet tillbaka till sina gamla vanor, till sin skyddande fästning. Vänstern är besegrad men fästningen står där, lika orörlig och opåverkbar som någonsin.

Det i sig inkrökta partiet

Det hittills sagda måste kompletteras och belysas genom att man betraktar partiet *utifrån*. Partiet existerar ju inte bara genom sin apparat, sin praktik, sina uppfattningar och sin linje utan även i *yttervärlden*, den konkreta franska situationen. Och där intar det en alldeles särskild position. På grund av sin misstro mot massorna och sin inkrökthet måste partiet sägas existera i det franska samhället som garnisonen i en fästning och inte som 'fisken i vattnet'. En fästning står och består, den är gjord för det. Partiet måste bestå. Men ska det bestå som fästning kan man lika gärna läsa Vauban som Marx. Machiavelli sade att den som bygger och tar sin tillflykt till en fästning gör sig till fånge inom dess murar. Han går förlorad inte bara för kriget utan även för politiken.

Fästningen kan ha haft ett existensberättigande under tredje internationalens första år. Vi bör i alla fall lämna frågan öppen. Men i dag bör partiet behandla den inte som en tillflyktsort utan enbart som en operationsbas. Det var vad partiet gjorde 1934-36 när det brett öppnade sin politik mot de massor som befann sig i rörelse. ('Vi har inga ministrar, men vi har massornas ministär!', Maurice Thorez.) Det var likadant under motståndsrörelsen. För revolutionärer *har en fästning inget existensberättigande om de inte sprider sina styrkor bland massorna*. Vi måste se sanningen i ögonen: nederlaget i maj 1978 är ett nederlag för en politisk linje och praktik som är ett med partiets sätt att fungera som fästning och dess vägran att gå ut och 'förlora sig' (dvs återfinna sig) bland massorna.

Att påstå att partiet liknar en fästning i det franska samhället är förvisso att slå an en ovanlig ton. Men vad partiet gjort är att det har *krökt sig inåt*, kring en tredjedel av arbetarklassen, ett försiktigt undandragande från massorna och händelserna, vilket börjar likna en systematisk eftersläpning. Ändå har ledningen funnit ett sätt att göra en dygd av nödvändigheten genom att framställa detta omotiverade undandragande som ett tecken på styrka, stolthet och t o m politiskt förutseende! I sanning ett egendomligt förutseende som innebär att man gör sig blind för tillbakadragandets objektiva innebörd — det faktum att det inte kan leda till något annat än partiets *isolering* i det franska samhället, något som inget ökat medlemstal kan bryta. Men påpekar man denna isolering, vilken borde vara en angelägenhet av största vikt för partiet, lägger ledningen genast skulden på borgarklassen och dess antikommunism och ser isoleringen som ännu ett bevis på att partiet inte är 'som alla andra'.

Frågan om partiet och dess omvandling måste vara en hjärteangelägenhet för medlemmarna. Om partiet nu ska förändras, bör det då inte bli ett 'parti som alla andra'? Om det inte blir 'som de andra', hur ska det då kunna omvandlas? Frågan rör själva problemet med att bryta partiets isolering eller, med vår metafor, få det *att lämna fästningen*.

Här hotas partiet av en stor opportunistisk fara, ty det finns två sätt varpå man kan lämna fästningen. Det ena är att stå stilla, likvidera den revolutionära traditionen och 'omvandla' partiet från dagens *tillbakadragna* till ett formellt liberalt, 'som de andra'. Det andra sättet är att överge dagens fästningslika tillbakadragande och beslutsamt dra in partiet i massrörelsen, utvidga dess inflytelsezon genom kamp och i denna massinriktade kamp finna de verkliga skälen att omvandla partiet, ge det liv från massorna. I ett sådant fall kan det inte bli tal om ett parti 'som alla andra', ett som lånar sina inre regler från de borgerliga partierna. Partiet måste *uppfinna* dessa regler på basis av sin masspraktik och på medlemmarnas erfarenheter och analyser, samtidigt som det behåller det bästa i den revolutionära rörelsens historiska

erfarenheter. Det finns hos partiets bas i arbetarklassen och folket redan tillräckligt av styrka, vilja och klarsyn för att förändra 'vad som inte kan få vara kvar' och skapa nya former som säkrar partiets klassmässiga oberoende och politiska självständighet, samt tillfredsställer dess behov av verklig frihet i tanke, diskussion och handling.

Ett ord bör tillfogas om den fråga som nu upprör den borgerliga propagandan mot partiet, nämligen om den *demokratiska centralismen*. Vi kan vara förvissade om att medlemmarna inte faller i den borgerliga fällan. De kommer att försvara principen, inte på grund av fetischism eller för att de är fästa vid det förflutna som sådant utan för att man vet, att om ett parti inte är 'likt alla andra' behöver det regler som skiljer det från de andra, regler som inte härleds från den borgerliga rätten utan är långt rikare än den. De vet även att ett levande parti kommer att tillsammans med massorna skapa nya och fria former utan att bry sig om råden från experter på borgerlig demokrati — oavsett om de är kommunister eller ej.

Förändringens betingelser

Vi kan nu för egen del ur analysen dra ett antal slutsatser för det fortsatta arbetet och kampen. Nummerordningen innebär ingen prioritetsföljd eller över/underordning. De hänger alla nära samman och vi måste genast ta itu med alla områden. Vad vi absolut behöver är:

- 1) en pånyttfödd marxistisk teori, en som inte är stelrad och deformerad av heliga formler utan klarsynt, kritisk och strikt. En marxistisk teori som räddas undan den kommunistiska rörelsens nuvarande kris genom den konkreta analysens och den folkliga kampens praktik. En teori som inte undviker massinitiativ och sociala omvandlingar utan tvärtom öppet närmar sig dem samt genomsyras och lever av dem;
- 2) en grundlig kritik och reform av partiets inre organisation och sätt att fungera. Den stora debatt som startats av de vanliga medlemmarna måste dra in partiet i en konkret analys av den demokratiska centralismens nuvarande regler och deras politiska konsekvenser. Det är inte fråga om att ge upp den demokratiska centralismen utan att förnya och omvandla den på ett sådant sätt, att den ställs i tjänst hos ett revolutionärt massparti samt vidmakthåller partiets egenart och oberoende av borgarklassen;
- 3) en konkret analys av klassituationen i Frankrike. Detta kan få partiet att förstå (och därmed bemöta) den borgerliga klasskampens mål, turer och manövrer, begripa den särskilda form som uppdelningarna och motsättningarna antar såväl inom arbetarklassen som inom städernas och landsbygdens småbourgeoisier, samt slutligen inse partiernas, enkannerligen kommunisternas och socialisternas, karaktär och deras ställning i klassförhållandena;
- 4) en politik för allians mellan arbetarklassens och folkets alla krafter, som förenar överenskommelser på toppnivå med en kamp vid basen som partiet undan för undan utvecklar. En *folkunionspolitik*, fri från reformism och sekterism, för massornas aktiva mobilisering och ett fritt utvecklande av deras initiativ. *Denna politik kan åberopa sig på den 22:a kongressen* under förutsättning att den klart inser dennas motsägelser och gör slut på tendenserna till 'demokratisk äventyrspolitik'.

Under sådana förhållanden, för, vilka jag här endast angett principerna, kan partiet förändras, lämna alla nedärvda tvetydigheter och band, korrigera sina misstag och felsteg och hjälpa till att samla massorna till deras länge väntade seger. □